

Materiały faktograficzne

Marcin Gorączko, gorgon@utp.edu.pl,

Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska, Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy

Michał Targowski, mt@umk.pl

Instytut Historii i Archiwistyki, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego Torunia i powiatu toruńskiego

Abstrakt: Analiza potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionu oparta została na metodzie opracowanej w tym celu i opublikowanej pierwotnie w monografii A. Mikos v. Rohrscheidt "Turystyka Kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy", Gniezno, 2008. Uwzględnia ona potencjalne cele turystyki kulturowej w powiecie, pozostałą ofertę czasu wolnego oraz inne czynniki wpływające na turystykę kulturową, infrastrukturę turystyczną, w tym służącą spędzaniu czasu wolnego oraz komunikacyjną, noclegową i gastronomiczną. Waloryzację przeprowadzono w oparciu o metodę bonitacji punktowej z odpowiednio dobranymi kryteriami oceny, odpowiadającym skali popularności danej grupy atrakcji i typu wypraw kulturowych.

I. Dane dotyczące przebiegu badania

Obszar badania: miasto Toruń i powiat toruński

Lokalizacja: kujawsko-pomorskie

Zasięg: mikroregion

Metodologia: metoda oceny potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionów zawarta w: Mikos von Rohrscheidt A., 2010, Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy (Wyd.2) Wyd. KulTour.pl, Poznań.

Kwerenda: źródłowa literatury i materiałów: luty 2017

Zapytania waloryzacyjne w obiektach i wizje lokalne: luty-marzec 2017,

Badania terenowe: luty-marzec 2017,

Przeprowadzający badanie terenowe: Marcin Gorączko, Michał Targowski

Data wypełnienia formularza: marzec 2017

II. Formularz waloryzacyjny

Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej

I.A: Zabytki:

I.A. a) Obiekty sakralne:

Historyczna katedra (12 punktów),

Bazylika konkatedralna Świętej Trójcy w Chełmży (12)

Historyczna bazylika (za pierwsze dwie) (6),

Bazylika katedralna Świętych Jana Chrzciciela i Jana Ewangelisty z XIV w. w Toruniu (6)

Historyczny zespół sakralny dużej wielkości Z (pierwsze dwa) (6)

Kościół i klasztor poreformacki franciszkanów w Toruniu na Podgórzu (6)

Historyczna znacząca świątynia innych religii ZD (za pierwsze dwie) (6)

Dawny zbór mennonicki z 1890 r., w Małej Nieszawce obecnie użytkowany jako kościół katolicki (6)

- Sanktuarium historyczne o znaczeniu krajowym lub regionalnym (diecezjalnym) (jedno pierwsze) (6)
Sanktuarium bł. Juty w Bielczynach (gm. Chełmża) (6)
Sanktuarium Maryi Wspomożycielki Wiernych w Nawrze (gm. Chełmża)(-)
Sanktuarium MB Podgórskiej Niepokalanej Królowej Rodzin w Toruniu (-)
 Sanktuarium o znaczeniu ponadregionalnym bez historycznego kultu (za pierwsze dwa) (7)
Sanktuarium Maryi Gwiazdy Nowej Ewangelizacji i św. Jana Pawła II w Toruniu (poza oficjalną listą sanktuariów diecezjalnych ale przyciągające pielgrzymów z całego kraju) (7)
 Inne sanktuarium tej rangi lub sanktuarium o znaczeniu regionalnym bez historycznego kultu (za pierwsze dwa) (3)
Sanktuarium Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Toruniu (3)
Sanktuarium bł. Stefana Wincentego Frelichowskiego (patrona harcerzy) w Toruniu (3)
Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Toruniu (-)
 Inna historyczna stale dostępna świątynia innych wyznań i religii (4)
Cerkiew św. Mikołaja w Toruniu (4)
Neogotycki kościół ewangelicko-augsburski św. Szczepana z 1904 r.(4)
 Inna świątynia innych wyznań i religii Z (2)
Kościół Świętego Ducha z II poł. XVIII w. w Toruniu, dawny zbór luteranski (2)
Dawny ewangelicki kościół św. Trójcy w Toruniu z I poł. XIX w. (-)
 Aktualna siedziba biskupia (6)
Toruń, siedziba biskupa diecezji toruńskiej przy ul. Łaziennej (6)
 Inny obiekt sakralny o znacznych walorach architektonicznych (pierwsze trzy) (4)
Kościół Świętych Apostołów Jakuba i Filipa w Toruniu (XIV w.) (4)
Kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Toruniu z XIII-XIV w. (4)
Kościół św. Mikołaja w Chełmży z XIII-XIV w. (4)
Kościół św. Jana Chrzciciela z XIV w. w Świerczynkach, (gm. Łysomice) (-)
Neogotycki kościół garnizonowy w Toruniu pw. św. Katarzyny z 1897 r. (-)
Kościół Wniebowzięcia NMP w Bierzglowie z XIV w. (gm.Łubianka) (-)

I.A. b) Zamki i pałace:

- Zamek lub pałac historyczny ZD (za pierwsze trzy) (3)
Zamek krzyżacki z XIII-XIV w. Zamku Bierzglowskim (gm.Łubianka) (3)
 Zamek lub pałac stylizowany D (za pierwsze dwa*) (2)
Pałac eklektyczny w Przysieku (2)
Pałac eklektyczny z II poł. XIX w. w Turznie wg. proj. Marconiego (gm.Łysomice) miejsce pobytów Chopina (2)
 Ruina historycznego zamku/grodu/pałacu D (za pierwsze trzy***) (2)
Ruiny zamku krzyżackiego z XIII-XIV w. w Toruniu (2)
Ruiny Zamku Dybowskiego z XV w. (m. Toruń) (2)
Ruiny kazimierzowskiego zamku z XIV w. w Złotorii (gm.Lubicz) (2)
Ruiny zamku krzyżackiego z poł. XIII w. w Małej Nieszawce (gm. Wielka Nieszawka) (-)
 Ruina historycznego zamku, pałacu, grodu niedostępna (za pierwsze trzy****) (1)
Pałac Kruszyńskich i Szanieckich z pocz. XIX w. w Nawrze (gm. Chełmża) (-)

I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne:

- Średniowieczny cenny zespół urbanistyczny z rynkiem i ulicami, zachowany w znacznej części (za pierwsze trzy) (12)
Średniowieczny zespół urbanistyczny Torunia z XIII-XV w. (12)
 Inny cenny zespół urbanistyczny na przynajmniej krajową skalę (10)
Zespół rezydencjonalny Bydgoskiego Przedmieścia w Toruniu (10)

- Historyczny zespół urbanistyczny z rynkiem, zachowany we fragmentach (pierwsze dwa) (3)
Średniowieczny układ urbanistyczny miasta Chełmża (3)
 Budynek o znacznych walorach architektonicznych, miejsce ważnych wydarzeń ZD (pierwsze trzy) (6)
Dwór Artusa w Toruniu z XIX w. zbudowany w miejscu dawnego Dworu Artusa, miejsca podpisania drugiego pokoju toruńskiego (6)
Gotyckie kamienice tworzące Dom Mikołaja Kopernika z XV w. (6)
Dwór Bractwa Świętego Jerzego w Toruniu z końca XV w. (6)
Ratusz Staromiejski w Toruniu (-)
 Budynek o znacznych walorach architektonicznych ZD (pierwsze trzy**) (4)
Kamienica pod Gwiazdą z k. XVII w. (-)
Pałac Dąbskich z k. XVII w. (-)
Krzywa Wieża z XIII/XIV w. (-)
Dom Eskenów (Czerwony Spichlerz) - pałac mieszczański z XVI w. (-)
Pałac Fengerów w Toruniu z XVIII w. (miejsce urodzin F. Skarbka) (-)
Collegium Maximum UMK w Toruniu (dawny Bank Rzeszy) z pocz. XIX w. (-)
 Budynek o znacznych walorach architektonicznych Z (pierwsze trzy****) (3)
Areszt Śledczy w Toruniu tzw. "Okrągłak" (-)
Teatr Miejski im. Wilama Horzycy w Toruniu (-)
 Budynek, miejsce ważnych wydarzeń Z (pierwsze dwa****)(1)
 Historyczne fortyfikacje miejskie zachowane z znacznej części ZD (4)
Średniowieczne mury miejskie Torunia (4)
Brama Klasztorna z XIV-XV w. w Toruniu (-)
Brama Mostowa z I poł. XV w. w Toruniu (-)
Brama Żeglarska z XIV w. w Toruniu (-)
Baszta Koci Łeb z XV w. w Toruniu (-)
Baszta Monstrancja z XV w. w Toruniu (-)
 Ruiny fortyfikacji miejskich (1)
Niewielki fragment murów miejskich z bramą w Chełmży z XIV w. (1)
 Pojedyncze zabytki związane z dziejami innych grup etnicznych ZD (za pierwsze dwa*) (4)
Pomnik Bawarczyków – obrońców Torunia z 1813 r. wzniesiony w 1888 r. przy ul. Legionów w Toruniu (4)
 Częściowo zniszczone lub niedostępne obiekty związane z innymi grupami etnicznymi (pierwsze dwa) (1)
Dawny cmentarz żydowski przy ul. Pułaskiego w Toruniu (1)
Chata osadników olęderskich w Wielkiej Nieszawce z pocz. XIX w. (1)
Chata osadników olęderskich – Kantorówka - we Włęczu (-)
 Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu międzynarodowym ZD (pierwszy) (10)
Dawna fabryka pierników G. Weese – ob. Muzeum Toruńskiego Piernika (10)
 Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu krajowym ZD (pierwsze dwa*) (7)
Zabytkowy limnigraf na Bulwarze Filadelfijskim (7)
Zabytkowy most kolejowy im. E. Malinowskiego z II poł. XIX w.(-)
 Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu regionalnym ZD (do trzech***) (3)
Dawna fabryka kotłowni Born&Schütze w Toruniu – obecnie CH BUMAR przy ul. Lelewela (3)
Dawne młyny Richtera w Toruniu – obecnie Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy przy ul. Łokietka (-)
Późnorenesansowy spichlerz na rogu ulic Piekary i Rabiańskiej w Toruniu oraz blisko 30 innych na terenie Starego i Nowego Miasta (gotyckich, renesansowych i barokowych) (-)
Zabytkowa wieża ciśnień w Chełmży z XIXw., jedna z czterech w kraju tego typu (-)

Historyczna funkcjonująca sezonowo lub nieregularnie linia kolejowa lub żegluga (lub przystanki pośrednie linii stałej) (za pierwszy przystanek** 4)
Przewóz łodzią przez Wisłę z Bulwaru Filadelfijskiego na Kępę Bazarową (4)

I.A. d) Obiekty militarne:

Zespół forteczny o bardzo dużym znaczeniu militarnym, zachowany w znacznej części ZD (10)

Pierścień wewnętrzny i zewnętrzny pruskiej Twierdzy Toruń (z I i II poł. XIX w.) (10)

Zachowana w niewielkiej części, dostępna linia umocnień* (2)

Brzózówka, Świerczynki, Olek - schrony bojowe z 1944 r. (2)

Dodatkowe punkty za obiekty dziedzictwa kulturowego:

Obiekt Dziedzictwa Kulturowego o znaczeniu międzynarodowym ZD: UNESCO (dodatkowo 30),

Średniowieczny zespół miejski Torunia (na liście od 1997 r.) (30)

Obiekt będący na polskiej liście Pomników Historii ZD (dodatkowo, jeśli nie znajduje się on na liście UNESCO) (15)

Średniowieczny zespół miejski Torunia (Stare Miasto, Nowe Miasto, ruiny zamku krzyżackiego) (obiekt punktowany już ze względu na obecność na Liście UNESCO) (-)

Dodatkowe punkty za wszystkie miejsca lub obiekty wpisanych powyżej klas:

Za stałych przewodników miejskich oprowadzających po obiektach lub przewodników obiektowych w j. polskim (za pierwsze pięć) (po 2 pkt)

Przewodnicy po strefie UNESCO w Toruniu (m.in. Ratusz Staromiejski, kościół NMP, kościół św. Janów, Kamienica pod Gwiazdą, średniowieczne mury miejskie) (łącznie 10)

Za minimum dwa języki obce w ofercie przewodników (w pierwszych pięciu obiektach) (1 pkt)

Strefa UNESCO – przewodnicy w języku angielskim, niemieckim, francuskim, hiszpańskim, rosyjskim, ukraińskim, japońskim (łącznie 5)

Za możliwość zamówienia przewodnika obiektowego** (pierwsze pięć) (1 pkt)

Zamek krzyżacki w Toruniu (-)

Przewodniki elektroniczne po miejscu lub obiekcie (za pierwsze trzy) (1),

Aplikacja mobilna Urzędu Miasta Toruń "Toruń Porusza" (1)

Audioprzewodnik po toruńskiej starówce Ośrodka Informacji Turystycznej w Toruniu (1)

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania miejsca lub obiektu (za pierwsze 2) (po 1 pkt)

Zamek Krzyżacki w Toruniu, Spektakl "Komturia" (1)

Dom Eskenów - Spektakl „Księga Toruń 3D (1)

Własny materiał informacyjny w obiekcie, jak publikacje monograficzne, albumy (za pierwsze trzy obiekty) (1 pkt),

Ratusz Staromiejski (1)

Dom Kopernika (1)

Dwór Artusa (1)

Własny materiał informacyjny w obiekcie w językach obcych (przynajmniej dwóch) w pierwszych trzech obiektach (1 pkt)

Ratusz Staromiejski, język angielski, język niemiecki (1)

Dom Kopernika, język angielski, język niemiecki (1)

Za bardzo dobry (2) lub dobry (1) stan konserwacji i estetyki najważniejszych trzech obiektów (element uznaniowy) można doliczyć w sumie od 1 do 2 punktów dla całego regionu).

Bardzo dobry stan konserwacji i estetyki wielu najważniejszych zabytków wchodzących w skład Średniowiecznego zespołu miejskiego Torunia (2)

I.B. Miejsca historyczne lub znaczące:

I.B. a) Budowle historyczne i monumenty:

Monumenty (pomniki) o znaczeniu międzynarodowym (każdy) (8)

Pomnik Mikołaja Kopernika z 1853 r. w Toruniu, mieście narodzin astronoma (8)

Monumenty (pomniki) o znaczeniu krajowym (do trzech*) (6)

Pomnik Flisaka (symbolu Torunia, bohatera legend) na Rynku Staromiejskim w Toruniu (6)

Krzyż w Górsku (gm. Zławieś Wielka), miejsce uprowadzenia ks.J.Popiełuszki (6)

Pomnik Samuela Bogumiła Lindego w Toruniu, mieście urodzenia zasłużonego językoznawcy i leksykografa (6)

Monumenty (pomniki) o znaczeniu regionalnym (do trzech) (2)

Pomnik Elżbiety Zawackiej w Toruniu (2)

Pomnik gen. Józefa Hallera w Toruniu (2)

Pomnik ku czci Grzegorza Ciechowskiego przy klubie „Od Nowa” w Toruniu (2)

Pomnik Polskich Artylerzystów w Toruniu (-)

Pomniki lub obiekty małej architektury o znaczeniu lokalnym (do trzech****) (1)

Pomnik Piernikarki w Toruniu (-)

Pomnik Smoka Toruńskiego (-)

Pomnik Filuś w Toruniu (-)

Pomnik Osiołek w Toruniu (-)

Pomnik bł. Juty i biskupa Heidenryka w Chełmży (-)

Miejsca historyczne o znaczeniu międzynarodowym (do trzech) (8)

Toruń – Kępa Bazarowa, miejsce zawarcia I pokoju toruńskiego w 1411 r. (8)

Miejsca historyczne o znaczeniu krajowym (do trzech) (4)

Toruń - Zamek Dybów – miejsce wydania przywilejów nieszawskich w 1454 r. (4)

Górsk – miejsce uprowadzenia ks. Jerzego Popiełuszki (4)

Toruń – Colloquium charitativum - wspólne obrady luteranów, katolików i kalwinistów w 1645 r. (4)

Toruń, dawne kolegium jezuickie - miejsce tzw. tumultu toruńskiego z 1724 r. (-)

Toruń-Glinki, teren hitlerowskiego obozu dla jeńców m.in. brytyjskich i sowieckich: Stalag XXA i Stalag XXC (-)

Miejsca historyczne o znaczeniu regionalnym, (do trzech**) (2)

Barbarka – miejsce rozstrzeliwań ludności polskiej jesienią 1939 r. (-)

Fort VII – miejsce eksterminacji ludności polskiej w 1939 r. (-)

Chorab gm. Łysomice, Bocien gm. Chełmża – miejsca eksterminacji kobiet żydowskich z podobożu KL Stutthoff (-)

Miejsca związane z akcją utworów literackich o krajowym znaczeniu (za pierwsze trzy) (2)

Złotoria – miejsce śmierci żony Juranda ze Spychowa z powieści H. Sienkiewicza „Kryżacy” (2)

Średniowieczny Toruń – miejsce akcji Księgi VIII komiksu „Tytus, Romek i A'tomek” H.J. Chmielewskiego (2)

Miejsca związane z biografią osób o międzynarodowym znaczeniu (pierwsze trzy) (3)

Toruń, miejsce urodzenia Mikołaja Kopernika (3)

Toruń, UMK - miejsce studiów i pracy Aleksandra Wolszczana, astrofizyka, odkrywcy pierwszych planet pozasłonecznych (3)

- Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu (do trzech) ZD (2)
Ratusz Staromiejski w Toruniu, miejsce śmierci króla Jana I Olbrachta (2)
Klub „Od Nowa” w Toruniu, początek kariery G. Ciechowskiego i zespołu Republika (2)
Toruń, ul. Gagarina - miejsce zamieszkania gen. Elżbiety Zawackiej, jedynej kobiety wśród cichociemnych (2)
Collegium Maius UMK – miejsce studiów Zbigniewa Herberta (-)
 Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu niedostępne lub częściowo zachowane (za pierwsze dwa*) (1)
Toruń, ul. Prosta 8, miejsce urodzenia Tonego Halika (-)
Toruń, ul. Mostowa 14 – miejsce urodzin Fryderyka Skarbka i pobytu Fryderyka Chopina (-)
Toruń – Piernikowa Aleja Gwiazd na Rynku Staromiejskim upamiętniająca związki miasta ze znanymi postaciami: ekonomisty Leszka Balcerowicza, aktorów Bogusława Lindy, Grażyny Szapołowskiej i Małgorzaty Kożuchowskiej oraz Janiny Ochojskiej i wielu innych (-)
Toruń, ul. Mostowa 18, miejsce zamieszkania przyszłej noblistki Wisławy Szymborskiej w latach 1926-1931 (-)
 Miejsca związane z biografią osób o regionalnym znaczeniu (pierwsze dwa) (1)
Willa rodziny Weese, właściciele fabryki pierników, przy ul. Danielewskiego 6 w Toruniu (1)
Nawra, gm. Chełmża, pałac rodziny Szczanieckich zasłużonej dla walki o polskość w XIX w. (1)
 Miejsca związane z biografią osób innej narodowości, ważnych w skali krajowej dla tych narodowości (za pierwsze dwa) (2)
Toruń, miejsce zamieszkania i śmierci Cwi Hirsza Kaliszera - rabina, prekursora syjonizmu (2)
Toruń, miejsce urodzenia Samuela Thomasa Soemmerringa, wynalazcy telegrafu galwanicznego i słynnego anatoma (2)

I.B. b) Cmentarze historyczne

- Nekropolia zbiorowa znanych osobistości w skali regionu (do trzech) (2)
Bazylika katedralna w Chełmży – miejsce pochówku biskupów chełmińskich, w tym bpa Piotra Kostki (zm. 1595) oraz bł. Juty (2)
Kościół NMP w Toruniu – miejsce pochówku burmistrzów toruńskich oraz przedstawicieli magnackich rodzin Czapskich i Leszczyńskich (2)
Cmentarz św. Jerzego w Toruniu (2)
Cmentarz Garnizonowy w Toruniu (-)
Cmentarz św. Jakuba w Toruniu (-)
 Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali międzynarodowej (6)
Kościół NMP – miejsce pochówku królowny szwedzkiej Anny Wazówny (6)
Bazylika katedralna w Chełmży – miejsce pochówku wielkiego mistrza krzyżackiego Zygryda von Feuchtwangena (zm. 1311) (6)
 Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali kraju (do trzech) (2)
Cmentarz św. Jerzego w Toruniu – grób gen. Elżbiety Zawackiej (2)
 Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali regionu (do trzech) (1)
Kościół św. Jakuba w Toruniu – grób ks. bpa Adolfa Szelażka (1)
Cmentarz parafialny w Chełmży z kaplicami Kalksteinów i Zawiszów Czarnych (1)
Cmentarz św. Jerzego w Toruniu – miejsce pochówku m.in. prof. Ludwika Kolankowskiego, pierwszego rektora UMK (1)
 Inny cmentarz zabytkowy z ciekawymi obiektami sztuki sepulkralnej*** (do dwóch) ZD (1)
Cmentarz ewangelicki w Toruniu-Rudaku z grobami osadników ołędzskich (-)
Cmentarz pomenonicki w Wielkiej Nieszawce, gm. Mała Nieszawka (-)
Cmentarz ewangelicki we Włęczu, gm. Obrowo (-)

I.B. c) Budowle współczesne

- Budowle współczesne o bardzo wysokiej wartości architektonicznej D (do dwóch) – (5)
Centrum Kulturalno-Kongresowe Jordanki w Toruniu wg proj. Fernando Menisa (5)
 Budowle współczesne o wysokiej wartości architektonicznej (do trzech**) (1)
Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu” w Toruniu (1)
Collegium Humanisticum UMK w Toruniu (1)
Most drogowy im. gen. Elżbiety Zawackiej w Toruniu (Dzieło Mostowe Roku 2013 w Konkursie Związku Mostowców RP) (1)

I.C) Pojedyncze dzieła sztuki:

- Pojedyncze obiekty sztuki historycznej o znaczeniu międzynarodowym (10)
Portret Mikołaja Kopernika z II poł. XVI w. w Ratuszu Staromiejskim w Toruniu (najbardziej na świecie znany wizerunek astronoma)(10)
 Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu krajowym (do trzech) (5)
Tuba Dei (Trąba Boża) w Kościele Świętojańskim w Toruniu – największy średniowieczny dzwon w Polsce (5)
Organy renesansowe z pocz. XVII w. w kościele NMP(najstarsze organy w Polsce) (5)
Organy renesansowe z pocz. XVII w. w kościele św. Jakuba (najstarsze organy w Polsce) (5)
Epitafium Mikołaja Kopernika w kościele św. Janów z II poł. XVI w. (-)
 Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu regionalnym (do trzech*) (3)
Epitafium rodziny Strobandów z k. XVI w. w kościele NMP (-)
Brązowa płyta nagrobka małżonków v. Soest z XIV w. w kościele św. Janów (-)
Nagrobek bpa Piotra Kostki w bazylice katedralnej w Chełmży (-)
 Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu krajowym (do trzech*) (5)
Multimedialna fontanna Cosmopolis w Toruniu, muzyka Krzesimir Dębski (5)
 Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu regionalnym (do trzech**) (2)
Zegar słoneczny przy Bulwarze Filadelfijskim (2)
Panneau dekoracyjne „Mikołaj Kopernik” Stefana Knappa na Auli UMK w Toruniu (2)

I.D. Muzea i wystawy (w tym skanseny, galerie, muzea techniki)

- Muzea o znaczeniu krajowym (do trzech) (8)
Muzeum Okręgowe w Toruniu (placówka w Państwowym Rejestrze Muzeów), z oddziałami m.in.: Ratusz Staromiejski, Dom Mikołaja Kopernika, Muzeum Podróżników im. Tonego Halika, Muzeum Historii Torunia (Dom Eskenów), Kamienica Pod Gwiazdą (Dział Kultur Pozaeuropejskich), Muzeum Toruńskiego Piernika (8)
Muzeum Artylerii w Toruniu (8)
 Muzea o znaczeniu regionalnym (do trzech) (5)
Żywe Muzeum Piernika w Toruniu (zrekonstruowana manufaktura z przeł. XIX i XX w., będąca miejscem prowadzenia warsztatów dla zwiedzających z wykorzystaniem dawnych przepisów; jedna z najpopularniejszych placówek muzealnych Toruniu, wyróżniona wieloma prestiżowymi nagrodami i certyfikatami),(5)
Muzeum Diecezjalne w Toruniu (5)
Muzeum Fortyfikacji Pancерnej Twierdzy Toruń – skansen militarny (5)
Galeria Sztuki "Wozownia" w Toruniu (-)
Skansen militarny Fort IV w Toruniu (-)
Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa w Grębocinie (gm.Lubicz) (-)
 Muzea o znaczeniu lokalnym (do trzech***) (2)
Muzeum Fundacji Gen. Elżbiety Zawackiej w Toruniu (2)
Dom Legend Toruńskich w Toruniu (2)
Muzeum Fundacji Muzeum Historyczno-Wojskowe przy ul. Zaulek Prosowy w Toruniu (2)

- Muzea typu skansenowskiego duże o przynajmniej regionalnym zasięgu (10)
Muzeum Etnograficzne im. Marii Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu (placówka w Państwowym Rejestrze Muzeów) – trzy ekspozycje: w centrum miasta, na os. Kaszczorek i w Małej Nieszawce (ta ostatnia w budowie) (10)
 Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu krajowym (w sumie za pierwsze trzy) (4)
Muzeum Okręgowe – wystawa „Kossakowie”, wystawa "Skarby Fundacji Książy Czartoryskich", wystawa "Dürer, Gysbrechts, Willmann... Kolekcja Tadeusza Wierzejskiego w polskich muzeach" (4)
 Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu regionalnym* (w sumie za pierwsze trzy) (2)
Muzeum Okręgowe w Toruniu w 2017 r. wystawa "Weź miodu praśnego... Dawne i współczesne przepisy piernikarskie" (-)
Muzeum Okręgowe w Toruniu w 2016 r. – wystawa "Nauka – Sztuka – Edukacja. 140 lat działalności Towarzystwa Naukowego w Toruniu" (-)
Muzeum Okręgowe w Toruniu w 2016 r. – wystawa "II traktat toruński 1466" (-)
 Organizacja Nocy Muzeów w regionie na dużą skalę (ponad 10 placówek) (4)
Noc Muzeów w Toruniu w ramach Europejskiej Nocy Muzeów, udział kilkunastu placówek muzealnych w Toruniu i regionie (4)
 Lokalne izby pamięci, ogólnodostępne prywatne kolekcje pamiątek (do trzech****) (1)
Izba regionalna przy Centrum Edukacji Młodzieży im. ks. J. Popiełuszki w Górsku (gm. Zławieś Wielka) (-)
Osiecka Izba Regionalna w Osieku nad Wisłą (-)
Miejska Izba Muzealna przy Powiatowej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Chełmży (-)
 Samodzielne prezentacje multimedialne (pierwsze dwie) (4)
Centrum Popularyzacji Kosmosu " Planetarium im. Władysława Dziewulskiego w Toruniu" (4)
Spektakl światło-dźwięk „Komturia” na zamku krzyżackim w Toruniu (4)
Centrum Astronomii UMK, Piwinice koło Torunia (-)
- Przy wszystkich uwzględnionych powyżej muzeach i ekspozycjach **dodatkowe** punkty za:
 Ekspozycje i prezentacje multimedialne (do dwóch) (2)
Makieta XV- wiecznego Torunia w Domu Kopernika z programem światło-dźwięk (2)
Spektakl Księga Toruń 3D w Muzeum Historii Torunia (2)
Prezentacje multimedialne i projekcje holograficzne w Muzeum Toruńskiego Piernika (2)
 Wersje obcojęzyczne ekspozycji i prezentacji multimedialnych (do dwóch) (za każdą 1)
Makieta XV- wiecznego Torunia w Domu Kopernika z programem światło-dźwięk w językach: esperanto, angielskim, francuskim, hiszpańskim, niemieckim, rosyjskim, włoskim (1)
Prezentacje i projekcje w Muzeum Historii Torunia w jęz. angielskim i niemieckim (1)
Prezentacje i projekcje w Muzeum Toruńskiego Piernika w jęz. angielskim i niemieckim (-)
 Ekspozycje i prezentacje albo samodzielne placówki muzealne związane tematycznie z innymi grupami narodowymi lub etnicznymi, dziejami innych państw lub narodów (za pierwsze dwie z objaśnieniami w innym języku) (3)
Zbiory Sztuki Orientu w Kamienicy pod Gwiazdą, oddziale Muzeum Okręgowego w Toruniu (3)
Muzeum Fundacji Muzeum Historyczno-Wojskowe w Toruniu (ekspozycja poświęcona brytyjskim i sowieckim więźniom obozu jenieckiego Stalag XXA i XXC) (3)

Przewodnicy obiektowi stali (2)
Muzeum Etnograficzne w Toruniu (2)
Żywe Muzeum Piernika w Toruniu (2)
Skansen militarny Fort IV w Toruniu (2)
Przewodnicy obcojęzyczni obiektowi stali za każdy język do trzech (1)
Muzeum Etnograficzne w Toruniu – jęz. angielski (1)
Skansen militarny Fort IV w Toruniu – jęz. angielski, jęz. niemiecki (2)
Przewodnicy obiektowi na wcześniejsze zamówienie** (1)
Muzeum Fortyfikacji Pancерnej Twierdzy Toruń – skansen militarny (1)
Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania muzeum (za pierwsze 2)
(po 1 pkt)
Skansen militarny Fort IV w Toruniu (1)
Własny materiał informacyjny, wydany nie dawniej niż przed 5 laty (1)
Muzeum Etnograficzne w Toruniu (1)
Muzeum Okręgowe w Toruniu (1)
Wersje obcojęzyczne własnego materiału informacyjnego (min.dwie wersje) (1)
Muzeum Okręgowe w Toruniu – informator w jęz. angielskim i niemieckim (1)
Sklep muzealny otwarty w godzinach pracy muzeum (1)
Muzeum Etnograficzne w Toruniu (1)
Muzeum Okręgowe w Toruniu (1)

Przy muzeach o znaczeniu **krajowym** dodatkowe punkty za:

Opis zbiorów w językach obcych (1)
Muzeum Okręgowe w Toruniu (1)

Przy muzeach **regionalnych i lokalnych** punkty dodatkowe za:

Stałe godziny otwarcia (1)
Żywe Muzeum Piernika w Toruniu (1)
Muzeum Diecezjalne w Toruniu (1)
Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa w Grębocinie (1)
Muzeum Fundacji Gen. Elżbiety Zawackiej (1)

Każdą wystawę tematyczną stałą powyżej czterech (do dwóch w sumie) (1)

Muzeum Okręgowe w Toruniu (1)
Muzeum Etnograficzne w Toruniu (1)
Własny materiał informacyjny, opracowania mniejsze (brozury, foldery) (1)
Muzeum Okręgowe w Toruniu (1)
Muzeum Etnograficzne w Toruniu (1)

I.E. Eventy kulturowe:

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu międzynarodowym (7)
Festiwal Muzyki i Sztuki Krajów Bałtyckich "ProBaltica" w Toruniu (7)
Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Kontakt” (7)
Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy – Toruń (7)
Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu krajowym (do dwóch) (6)
Letni Międzynarodowy Festiwal „Nova Muzyka i Architektura” w Toruniu (6)
Muzyka Dawna Persona Grata w Toruniu (6)
Toruńskie Spotkania Teatrów Jednego Aktora (-)
Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)
Świętojański Festiwal Muzyki Organowej w Toruniu (4)
Forte Artus Festival w Toruniu (4)

- Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu międzynarodowym (7)
Międzynarodowy Festiwal Światła "Bella Skyway Festival" w Toruniu (7)
Międzynarodowy Festiwal Teatrów Lalek "Spotkania" w Toruniu (7)
 Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu krajowym (do trzech) (6)
Międzynarodowy Festiwal Filmowy "Tofifest" (6)
Festiwal Piosenki i Ballady Filmowej w Toruniu (6)
Koncert Specjalny Pamięci Grzegorza Ciechowskiego (6)
 Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym (do trzech) (4)
Toruński Festiwal Nauki i Sztuki (4)
Artus Jazz Festival (4)
Toruń, Klub Od Nowa: Jazz Od Nowa Festival, Toruń Blues Meeting, Afryka Reggae Festiwal (4)
Bydgoszcz-Toruń Harmonica Bridge (-)
 Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu krajowym (do dwóch) (6)
Średniowieczny Turniej Rycerski Medievalia w Toruniu (6)
 Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)
Bitwa o zamek toruński w 1410 roku (4)
 Rzadsze eventy kultury wysokiej lub masowej o znaczeniu międzynarodowym (jeden)(4)
Koncerty międzynarodowych gwiazd muzyki tj. Jose Carreras (2011), Rod Stewart (2011), Moya Brennan (2013), Thomas Anders (2015), Lista Stansfield (2015), Ray Wilson (2016), Katie Melua (2016), Goran Bregović (2016) oraz Sting (2016) (4)
 Regularne działanie na terenie regionu grup inscenizacji historycznej (za pierwsze dwie) (5)
Bractwo Rycerzy Chorągwi Toruńskiej (5)
63 Toruński Pułk Piechoty (5)
 Dodatkowy punkt przyznaje się za każdy dzień trwania danego eventu kultury masowej ponad 4 dni, (jednak nie więcej niż 3 punkty w sumie)
Międzynarodowy Festiwal Światła "Bella Skyway Festival w Toruniu, 6 dni (2)
Międzynarodowy Festiwal Filmowy "Tofifest", 7 dni lub więcej (1)

I.F. Funkcjonujące zakłady przemysłowe z ofertą turystyczną (do dwóch) (2)

Toruńskie Wódki Gatunkowe (d. Polmos Toruń) (2)

I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:

- ZOO, Akwaria, Parki Dzikich Zwierząt, inne duże obiekty zoologiczne (za każdy do trzech) (4)
Ogród Zoobotaniczny w Toruniu (4)
 Rezerwat przyrody na terenie regionu (Poza Parkami Narodowymi i Krajobrazowymi) do trzech) (1)
Rezerwat leśny „Las Piwnicki” (1)
Rezerwat florystyczny „Kępa Bazarowa” (1)
Rezerwat ichtiologiczny „Dolina Drwęcy” (1)
 Ogród Botaniczny, Palmiarnia, Arboretum (za pierwsze dwa obiekty) (4)
Ogród Zoobotaniczny w Toruniu (4)
 Ogród przy rezydencji, park kultywowany (za pierwsze dwa obiekty) (2)
Park romantyczny przy pałacu w Turznie (2)
Park krajobrazowy przy pałacu w Przysieku (2)
 Park miejski duży kultywowany (pow. od 4 ha) z obiektami sztuki (za pierwsze dwa) (2)
Park Miejski na Bydgoskim Przedmieściu w Toruniu, 25 ha (2)
Tzw. pas parkowy w sąsiedztwie zespołu staromiejskiego w Toruniu (2)
 Park miejski duży, kultywowany, bez obiektów sztuki* (za pierwsze dwa) (1)
Park Tysiąclecia w Toruniu, 22 ha (1)

Park miejski mniejszy (powierzchnia od 1-4 ha) z obiektami sztuki** (za pierwszy) (1)
Dolina Radości w Toruniu (1)

I.H. Szlaki kulturowe:

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne lub realne szlaki turystyczne o znaczeniu międzynarodowym (8)

Droga Świętego Jakuba (odcinek Camino Polaco przebiegający przez Toruń), znakowany w regionie przez OM PTTK (8)

Przebiegające przez region materialne lub realne szlaki turystyczne o znaczeniu regionalnym (za pierwsze dwa) (3)

Szlak Przyjaźni Bydgoszcz – Toruń (niebieski, rowerowy) (3)

Szlak Regionalny im. S. Noakowskiego Toruń – Nieszawa (3)

Materialne lub realne szlaki turystyczne w regionie (własne) (za pierwsze trzy) (3)

Szlak menonitów (pieszy, niebieski) Toruń - Dybów - Mała Nieszawka - Cierpice (3)

Toruń Szlak Martyrologii (pieszy, zielony) Toruń - Piwnice - Zamek Bierzgowski - Toruń (3)

Szlak regionalny (pieszy, niebieski) Chełmża-Ciechocin (3)

Materialne lub realne szlaki lub trasy w poszczególnych miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (3)

Szlak forteczny po zabudowaniach obronnych Twierdzy Toruń (pieszy, oznakowany, opracowano foldery informacyjne) (3)

Ścieżka edukacyjno-przyrodnicza po Bydgoskim Przedmieściu w Toruniu (oznakowany - tablice informacyjne, opis w aplikacjach internetowych) (3)

Ścieżka dydaktyczna Barbarka – Fort VII w Toruniu (oznakowany - tablice informacyjne)(3)

Wirtualne szlaki turystyczne, przebiegające przez teren regionu (za pierwsze trzy) (2)

Europejski Szlak Gotyku Ceglanego (2)

Szlak Kopernikowski (2)

Wirtualne trasy tematyczne w miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (1)

Toruń, trasa tematyczna Toruński Zwierzyniec (1)

Toruń, trasa tematyczna Toruńskie Pierniki (1)

Toruń, trasa tematyczna Toruń Krzyżacki (1)

Toruń, trasa tematyczna Toruń Kopernika (-)

wszystkie wyżej wymienione trasy z folderami wydanymi przez Muzeum Okręgowe w Toruniu

Podziemne trasy turystyczne stale dostępne na terenie regionu (7)

Fort IV w Toruniu (7)

Schron przeciwlotniczy przy Bulwarze Filadelfijskim (7)

Oferta objazdu turystycznego w przewodniku na zamówienie (za pierwsze dwie trasy) (1)

BORT PTTK w Toruniu – trasa „Śladami Wielkiego Astronoma” Toruń – obserwatorium astronomiczne w Piwnicach (1)

OIT w Toruniu, Propozycja 8 (z trasą "Objazdem i piechotą po Toruniu")(1)

Kategoria II: Elementy obsługi turystycznej:

II.A. Informacja turystyczna:

Informacja turystyczna na miejscu, regularnie czynna (2)

Ośrodek Informacji Turystycznej na Rynku Staromiejskim w Toruniu (2)

Punkt Informacji Turystycznej w Chełmży (-)

Informacja w językach obcych, (za każdy język do trzech) (1)

OIT w Toruniu – jęz. angielski, jęz. niemiecki (2)

Przewodnicy miejscy lub terenowi na zamówienie (3)

Toruń, Aktualnie 21 podmiotów świadczy usługi przewodnickie na zamówienie (3)

Chełmża, Punkt Informacji Turystycznej, oferta zwiedzania miasta z przewodnikiem (-)

- Przewodnicy miejscy lub terenowi, (za każdy język do czterech) (1)
Toruń - jęz. angielski, niemiecki, francuski, hiszpański, rosyjski i inne (4)
 Aktualny własny materiał informacyjny wysokiej jakości na temat regionu lub jego miejscowości (ogólnie) (2)
Dostępny – monografie historii Torunia, monografie poszczególnych gmin i miejscowości, albumy (2)
 Wersje obcojęzyczne materiału informacyjnego wysokiej jakości (każdy język do trzech) (1)
Albumy o Toruniu w jęz. angielskim, niemieckim, francuskim i in. (3)

II.B. Infrastruktura turystyczna:

- Hotele 5,4,3,2,1-gwiazdkowe, hostele, schroniska, kwatery zorganizowane – (za pierwsze dwa obiekty każdej kategorii) (2)
*Hotel 1231 **** w Toruniu* (2)
*Hotel Bulwar**** w Toruniu* (2)
*Hotel Filmar**** w Toruniu* (-)
*Hotel Mercure*** w Toruniu* (-)
Hotel Copernicus w Toruniu (-)
*Hotel Gotyk*** w Toruniu* (2)
*Hotel Petite Fleur *** w Toruniu* (2)
*Hotel B&B Toruń ** w Toruniu* (2)
*Hotel Czarna Róża ** w Toruniu* (2)
*Hotel Ibis Budget Toruń * w Toruniu* (2)
Hotel Tramp w Toruniu* (2)
Apartamenty Molus w Toruniu (2)
Apartamenty Toruń Strumykowa (2)
Motel pod Kominkiem w Brzozie k/Torunia (2)
Motel Róża Wiatrów, Głogów k/Torunia (-)
Hostel Przystanek Toruń (2)
Orange Hostel w Toruniu (2)
Schronisko Szkolne w Toruniu (2)
Agroturystyka-Zagroda Edukacyjna Gostkowo (2)
Daglezjowy Dwór, Sądziec gm.Osiek (-)
Camping Tramp w Toruniu (-)

- Istniejąca oferta pakietowa hoteli z usługami turystycznymi (za pierwsze dwie oferty w różnych klasach) (1)
Hotel Fort IV – pakiet „Baw się i zwiedzaj”, Hotel „Przystanek Toruń” – pakiet Skyway Festiwal (1)
 Restauracje z autentyczną kuchnią regionalną, (za pierwszy obiekt) (3)
Restauracja „Daglezja” w Przysieku (kuchnia regionalna – dania z gęsiny) (3)
Restauracja Hotelu Spichrz przy ul. Mostowej w Toruniu (-)
 Restauracje z autentyczną krajową kuchnią tradycyjną (za pierwszy inny obiekt) (2)
Pierogarnia „Stary Toruń” (2)
 Inne restauracje (za pierwszy obiekt) (1)
Restauracja-browar „Jan Olbracht” (1)
 Dodatkowe punkty za historyczne wnętrza restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)
Restauracja Staromiejska przy ul. Szczytnej (2)
Restauracja Sowa przy Rynku Staromiejskim w Toruniu (2)
 Dodatkowe punkty za ofertę kulturową w restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)
Restauracja hotelu Pałac Romantyczny w Turznie (koncerty fortepianowe) (1)
Restauracja hotelu Bulwar w Toruniu (przedstawienia teatralne) (-)

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 22 (za pierwszą) (1)
Restauracja Jan Olbracht w Toruniu (1)
 Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 24 (za pierwszą) (1)
Karczma Gęsia Szyja w Toruniu (1)
 Bistra, bary (za pierwszy obiekt) (1)
Bar Mleczny przy ul. Różanej w Toruniu (1)
Bar „Małgośka” przy ul. Szczytnej w Toruniu (-)
 Możliwość wynajęcia na miejscu autokaru, minibusa, samochodu (za pierwsze dwie oferty) (2)
Przewozy osobowe np. Pro-Line w Toruniu (2)
Wypożyczalnia samochodów np. Wrzoscarski w Toruniu (-)

II.C. Infrastruktura komunikacyjna:

Lotnisko z połączeniami międzynarodowymi w odległości mniej niż 50 km od centrum regionu (1 godzina na dotarcie) (4)
Port Lotniczy Bydgoszcz SA (około 50 km, około 45 min na dojazd) (4)
 Duży dworzec kolejowy na miejscu (za pierwszy) (3)
Dworzec PKP Toruń Główny (3)
 Inny* dworzec kolejowy na miejscu (za pierwszy) (2)
Dworzec PKP Toruń Miasto (neogotycki z 1873 r.), Dworzec PKP Toruń Wschodni (neogotycki z 1882 r.) (-)
 Dworzec autobusowy na miejscu (za pierwszy) (2)
Dworzec autobusowy w Toruniu (2)
 Czynna przystań* pasażerska morska lub rzeczna (za pierwszą) (1)
8 przystani rzecznych w Toruniu (1)
 Autostrada lub droga szybkiego ruchu w odległości mniej niż 20 km (za pierwsze dwie) (4)
Autostrada A1 (4)
 Droga ekspresowa lub droga główna krajowa w odległości mniej niż 10 km (za pierwsze dwie) (2)
DK nr 10 Szczecin-Warszawa (2)
DK nr 91 Gdańsk-Zwadroń (2)
 Obecność komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (2)
Miejski Zakład Komunikacji w Toruniu (2)
 Kursy nocne komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (1)
Miejski Zakład Komunikacji w Toruniu (1)
 Całodobowa oferta taxi na miejscu (1)
Toruń, 9 przedsiębiorstw taksówkarskich (1)
 Stała oferta powozów, bryczek i inna retro (za pierwszą ofertę) (3)
Riksze w Toruniu (3)
 Oferta powozów, bryczek i inna retro na zamówienie (za pierwszą ofertę) (1)
Agroturystyka-Zagroda Edukacyjna Gostkowo (1)

II.D. Promocja turystyczna:

Samodzielny udział regionu lub wchodzących w jego skład miejscowości, gmin lub obiektów w światowych prestiżowych targach turystycznych (za każde stoisko w roku do trzech) (3)
Toruń 2016, udział w Międzynarodowych Targach Branży Spotkań IBTM w Barcelonie (3)
Toruń 2017, udział 51. Międzynarodowych Targach Turystycznych ITB w Berlinie (3)

Samodzielny udział regionu lub innych podmiotów (jak wyżej) w krajowych targach turystycznych* (za każde stoisko do trzech) (2)
Toruń 2016, udział w targach turystycznych World Travel Show - Warszawa-Nadarzyn (2)
Toruń 2017, udział w Międzynarodowych Targach Turystycznych TOUR SALON w Poznaniu (2)
Toruń 2017, udział w Międzynarodowych Targach Turystycznych Na Styku Kultur w Łodzi (-)
Wydawanie regularnych publikacji o charakterze promocyjnym (za pierwsze 2 w ostatnim roku) (1)
Torun tourist & business guide, wyd. Amerapol (informator wydawany o 21 lat)(1)
IKAR – Toruński Informator Kulturalno-Artystyczny (1)
Zorganizowanie podróży/wizyty medialnej w ostatnich 2 latach (2)
Wizyty dla zagranicznych dziennikarzy organizowane przez Urząd Miasta Torunia i Lokalną Organizację Turystyczną w Toruniu (2)
Zorganizowanie konferencji naukowej lub popularyzacyjnej związanej z turystyką w ciągu ostatniego roku (1)
Konferencja „Potencjał i perspektywy rozwoju gospodarki turystycznej w Europie Środkowej i Wschodniej”, org. Uniwersytet Mikołaja Kopernika – Wydział Nauk o Ziemi, 14 V 2016 (1)

Kategoria III: Pozostała oferta czasu wolnego:

III.A. Instytucje Kultury

Teatr stały (za pierwszy obiekt) (3)
Teatr im. Wilama Horzycy (3)
Teatr Baj Pomorski w Toruniu (-)
Filharmonia na miejscu (3)
Centrum Kulturalno-Kongresowe Jordanki, siedziba Toruńskiej Orkiestry Symfonicznej (3)
Stała oferta koncertów muzycznych* (za pierwszą ofertę) (2)
Centrum Kulturalno-Kongresowe Jordanki, siedziba Toruńskiej Orkiestry Symfonicznej (-)
Teatr muzyczny (operetka, rewia lub musical) na miejscu (za pierwszą ofertę) (2)
Kujawsko-Pomorski Impresaryjny Teatr Muzyczny w Toruniu (2)
Kino stałe (za pierwszy obiekt) (2)
Multipleks Cinema City w Toruniu (2)

III.B. Atrakcje krajobrazowe:

Jeziora (zdatne do kąpieli, dostępne) ze szlakami pieszymi/rowerowymi (pierwszy akwen) (2)
Jezioro Kamionkowskie (Kamionki Małe, gm. Łysomice) (2)
Jezioro Chełmżyńskie (Zalesie) (-)
Jezioro w Osieku, gm. Obrowo (-)
Pomniki przyrody (za pierwsze dwa) (1)
Wiąz przy ul. Wiązowej w Toruniu (1)
Dąb na cmentarzu ewangelickim przy ul. Rudackiej (1)
Wieże widokowe stale dostępne (za pierwsze dwie) (1)
Wieża ratuszowa w Toruniu (1)
Wieża kościoła św. Janów w Toruniu (1)
Możliwość zamówienia lotu turystycznego nad regionem lub miejscowością (za pierwszą) (3)
Aeroklub Pomorski w Toruniu (3)

III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna:

Baseny kryte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt) (2)
Centrum Sportu i Rekreacji "Olender" w Wielkiej Nieszawce (2)

Plaże morskie ogólnodostępne, plaże jeziorne, rzeczne – (za pierwszy obiekt) (2)

Plaża nad Jeziorem Kamionkowskim (2)
Plaża nad Jeziorem Chełmżyńskim w Zalesiu, gm. Chełmża (-)
 Stała oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (2)
Toruń - przynajmniej 15 szkół językowych z ofertą nauki co najmniej 4 języków obcych (2)
 Stałe centra sportowe z ofertą ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (2)
Uniwersyteckie Centrum Sportowe w Toruniu (2)
 Stadiony sportowe (za pierwszy obiekt) (1)
Motoarena Toruń im. Mariana Rosego (1)
Stadion Miejski im. Grzegorza Duneckiego w Toruniu (-)
 Szkoły i szkolenia sportowe ogólnodostępne (jeździeckie, lotnicze, inne) (pierwsze dwa) (1)
Aeroklub Pomorski w Toruniu (1)
Klub Jeździecki Młyńska Struga, Grabowiec k/ Torunia (1)
 Lodowiska ogólnodostępne stałe (za pierwszy obiekt) (2)
Lodowisko Tor-Tor w Toruniu (2)

Kategoria IV: Inne czynniki wspierające turystykę kulturową:

IV. A. Instytucje w regionie:

Obecność uniwersytetu w regionie (za pierwszy) (4)
Uniwersytet Mikołaja Kopernika (4)
 Obecność innej uczelni wyższej w regionie (za pierwsze dwie) (2)
Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu (2)
Centrum Szkolenia Artylerii i Uzbrojenia im. gen. Józefa Bema w Toruniu (2)
Wyższa Szkoła Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu (-)
Kolegium Jagiellońskie – Toruńska Szkoła Wyższa w Toruniu (-)
 Obecność siedziby władz wojewódzkich (2)
Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Toruniu (2)

IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej w regionie:

Sanatoria i ogólnodostępne ośrodki rehabilitacji (punkty za pierwsze dwa obiekty)(2)
Ośrodek Rehabilitacji Remedis w Toruniu (2)
Centrum Rehabilitacji Revital Medic w Toruniu (2)

IV.C. Oferta turystyki biznesowej w regionie:

Obecność krajowych central wielkich firm w regionie (za pierwsze trzy) (2)
Neuca, Toruń (2)
Toruńskie Zakłady Materiałów Opatrunkowych, Toruń (2)
Krajowa Spółka Cukrowa, Toruń (2)
 Całoroczne centra konferencyjne (za pierwszy obiekt) (3)
*Hotel Filmar ***** i wiele innych (3)*

IV.D. Oferta shoppingu w regionie:

Galeria zakupów o znaczeniu regionalnym (za pierwszy obiekt) (4) za jeden następny (2)
Centrum Handlowe Atrium Copernicus (4)
Toruń Plaza Centrum Handlowo – Rozrywkowe (2)
 Autoryzowany punkt sprzedaży specyficznych produktów regionalnych z patentem europejskim (za pierwszy obiekt) (2)
Toruńskie Pierniki[®], trzy sklepy firmowe w Toruniu firmy Kopernik (2)
 Deptak handlowy (za pierwszy) (2)
ul.Szeroka w Toruniu (2)

IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów:

Istnienie zagranicznych związków partnerskich regionu lub jego miejscowości (pierwsze cztery) (1)

Miasta partnerskie Torunia: Filadelfia (Stany Zjednoczone), Getynga (Niemcy), Lejda (Holandia), Hämeenlinna (Finlandia), Kaliningrad (Rosja), Čadca (Słowacja), Swindon (Wielka Brytania), Luck (Ukraina), Novo Mesto (Słowenia), Guilin (Chiny), Angers (Francja) (4)

Tabela 1. Zestawienie punktacji dla Torunia i powiatu toruńskiego w zakresie turystyki kulturowej

Kategoria	Podkategoria	Liczba uzyskanych punktów	Maksymalna liczba punktów
I. Potencjalne cele turystyki kulturowej	IA Zabytki	236	473
	I.A. a) Obiekty sakralne	77	122
	I.A. b) Zamki i pałace	13	108
	I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne	78	140
	I.A. d) Obiekty militarne	12	18
	I.B. Miejsca historyczne lub znaczące	105	168
	I.B. a) Budowle historyczne i monumenty	74	102
	I.B. b) Cmentarze historyczne	23	56
	I.B. c) Budowle współczesne	8	10
	I.C. Pojedyncze dzieła sztuki	34	72
	I.D. Muzea i wystawy	102	205
	I.E. Eventy kulturowe	112	150
	I.F. Zakłady przemysłowe z ofertą turystyczną	2	16
	I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza	21	53
I.H. Szlaki kulturowe	55	106	
	<i>RAZEM za kategorię I</i>	667	1243
II. Elementy obsługi turystycznej	II.A. Informacja turystyczna	16	17
	II.B. Infrastruktura turystyczna	47	51
	II.C. Infrastruktura komunikacyjna	26	32
	II.D. Promocja turystyczna	15	20
		<i>RAZEM za kategorię II</i>	104
III. Pozostała oferta czasu wolnego	III.A. Instytucje Kultury	10	12
	III.B. Atrakcje krajobrazowe	9	14
	III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna	13	13
		<i>RAZEM za kategorię III</i>	32
IV. Inne czynniki wspierające turystykę kulturową	IV.A. Instytucje w regionie	10	15
	IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej	4	16
	IV.C. Oferta turystyki biznesowej	9	11
	IV.D. Oferta shoppingu	10	11
	IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów	4	4
		<i>RAZEM za kategorię IV</i>	37
SUMA (WSZYSTKIE KATEGORIE)		853	1453

III. Ocena regionu z punktu widzenia turystyki kulturowej

W wyniku przeprowadzonej waloryzacji Torunia i powiatu ziemskiego toruńskiego stwierdzono, że omawiany mikroregion posiada wielki potencjał turystyczno-kulturowy, stanowiąc pod tym względem jedną z najważniejszych krajowych destynacji kulturowych, na równi ze znacznie większymi ośrodkami miejskimi takimi jak Poznań czy Wrocław. W najważniejszej dla przeprowadzanej oceny I kategorii uzyskał on 667 pkt a więc znacznie powyżej wartości granicznej (450 pkt) określonej dla tego przedziału. Tak znaczny potencjał mikroregionu wynika przede wszystkim z faktu, iż w Toruniu, jednym z najstarszych miast na terenie kraju, znajduje się najlepiej zachowany w Polsce (poza Krakowem) zwarty zespół średniowiecznej zabudowy miejskiej, na którą składają się cenne i autentyczne zabytki architektury gotyckiej, zarówno świeckiej, sakralnej jak i obronnej. Duże znaczenie średniowiecznej części współczesnego Torunia dla krajowego i europejskiego dziedzictwa kultury zostało potwierdzone poprzez wpisanie jej na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO, na Listę Pomników Historii oraz do Kanonu Miejsc Historycznych. Od 2004 roku Toruń jest zresztą siedzibą Ligi Polskich Miast i Miejsc UNESCO. Ofertę ukierunkowaną na turystykę kulturową na poddanym waloryzacji obszarze należy uznać za bardzo bogatą i różnorodną. Niewątpliwie najmocniejszą stroną mikroregionu jest oferta z zakresu turystyki dziedzictwa kulturowego oraz turystyki muzealnej, niemniej bardzo dobre perspektywy rozwoju ma również turystyka eventowa (dotyczy to zarówno wydarzeń kultury wysokiej, jak i masowej o zasięgu ponadregionalnym), turystyka religijna (liczne zabytkowe kościoły, historyczne i nowożytnie sanktuaria, diecezja z siedzibą w Toruniu) oraz turystyka militarna (obecność Twierdzy Toruń oraz sięgające okresu międzywojennego tradycje szkolnictwa wojskowego). Kwestie te szczegółowo zostaną w dalszej części oceny. Z Toruniem związanych jest szereg znanych i ważnych osób dla nauki, kultury i sztuki, na czele z Mikołajem Kopernikiem, stąd też mikroregion posiada znaczny potencjał również dla rozwoju turystyki biograficznej, jako uzupełnienie pozostałych destynacji. Oprócz toruńskiej starówki, toruńskich pierników oraz Mikołaja Kopernika, najbardziej rozpoznawalną marką mikroregionu jest toruński uniwersytet. Pierwszą uczelnią wyższą w Toruniu było Toruńskie Gimnazjum Akademickie założone już 1568 roku. Współcześnie kluczową rolę odgrywa Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, który powstał w 1945 roku, który odwołuje się do tradycji zlikwidowanych po II wojnie światowej polskich uniwersytetów w Wilnie i we Lwowie. Uczelnia ze względu na swoją rangę w kraju, wszechstronność w działalności naukowej, dydaktycznej i wdrożeniowej, znaczny potencjał i osiągnięcia kadry naukowej, w istotny sposób przyczynia się do wzmocnienia gospodarczej i kulturalnej pozycji mikroregionu w kraju, skutecznie kształtując dla Torunia wizerunek silnego ośrodka akademickiego. Sprzyja temu również znaczna liczba studiujących (ponad 20 tys.) na terenie miasta w stosunku do jego populacji (około 200 tys.). Należy zwrócić uwagę, że to właśnie studenci stanowią główną klientelę lokali gastronomicznych, oni również przede wszystkim są uczestnikami ale również współorganizatorami różnego rodzaju wydarzeń kulturalnych ożywających przestrzeń miasta. Siłą Torunia jest znaczna liczba placówek kulturalnych i naukowych, o bardzo różnorodnym profilu działalności i dużej aktywności.

Infrastruktura noclegowa na obszarze Torunia jest bardzo dobrze rozwinięta, cechując się jednocześnie dużym zróżnicowaniem pod względem oferowanego standardu, dostosowanego do szeroko zarysowanych preferencji przyjezdnych. Obecnie na terenie Torunia występuje ponad 70 całorocznych obiektów noclegowych (w tym sześć hoteli 4*, dziewięć hoteli 3*, osiem hoteli 2*, kilkanaście hosteli, kilkanaście innych obiektów noclegowych takich jak pensjonaty, zajazdy, gościńce, liczne apartamenty) dysponujących ponad 4,5 tys. miejsc noclegowych. Jak dotąd brakuje jedynie w Toruniu obiektów noclegowych o najwyższym standardzie usług, czyli hoteli pięciogwiazdkowych. Wiele spośród hoteli świadczy również usługi gastronomiczne, konferencyjne i rozrywkowe.

Sporo obiektów noclegowych mieści się w pieczołowicie odrestaurowanych zabytkowych budynkach. Według szacunków toruńskiego Ośrodka Informacji Turystycznej w 2015 roku z noclegów w Toruniu skorzystało ponad 300 tys. osób a łączna liczba osób odwiedzających miasto w celach turystycznych przekroczyła 2 mln, z czego około 20% to turyści zagraniczni, głównie Niemcy. Za bogatą i różnorodną należy uznać w mikroregionie bazę gastronomiczną. Łącznie na terenie Torunia składa się na nią ponad 300 lokali, zarówno przyhotelowych jak i punktów samodzielnych. Obiekty te są zróżnicowane pod względem standardu, jak i oferowanego menu, jednak wyraźnie daje się zauważyć, że spora część z nich dąży do stworzenia oferty nieszablonowej, unikalnej. Zaznacza się to nie tylko w proponowanym menu ale również w kształtowaniu wystroju wewnątrz lokali, tworzeniu atmosfery wyjątkowości miejsca, w czym dużą w tym rolę zwykle odgrywa kontekst historyczny i kulturowy, często egzotyczny. Dlatego też oprócz lokali z kuchnią polską oraz ogólnoeuropejską, występują obiekty gastronomiczne oferujące menu włoskie, chińskie, tureckie, francuskie, niemieckie, japońskie, węgierskie, ukraińskie, amerykańskie, meksykańskie, kreolskie, indyjskie, hiszpańskie czy kaukaskie. Uzupełnieniem ofert restauracji są działające w mieście pierogarnie i pizzerie ale także lokale wegańskie i wegetariańskie.

Toruń jest jednym z najważniejszych węzłów komunikacyjnych w regionie kujawsko-pomorskim. W bezpośrednim sąsiedztwie miasta przebiega autostrada A1 oraz droga ekspresowa S-10 stanowiąca jego południową obwodnicę. O dobrej dostępności komunikacyjnej Torunia decyduje istniejąca autostrada oraz sieć dróg krajowych (DK 1, DK 10, DK 80 i DK 91) i szereg przecinających miasto dróg wojewódzkich. Dużym problemem są korki występujące sezonowo na autostradzie A1 w rejonie Torunia oraz w dni robocze na niektórych drogach krajowych dochodzących do miasta, co może zniechęcać turystów przemierzających się tranzytem przez mikroregion, np. w drodze ze środkowej i południowej części kraju na wybrzeże. Miasto stanowi również ważny węzeł kolejowy. Ze znajdującego się na przeciwległym w stosunku do starówki brzegu Wisły dworca Toruń-Główny istnieją bezpośrednie połączenia do wielu miast m.in: Warszawy, Lublina, Białegostoku, Olsztyna, Trójmiasta, Koszalina, Słupska, Kołobrzegu, Szczecina, Piły, Poznania, Łodzi, Częstochowy, Katowic, Krakowa, Zakopanego i Rzeszowa. Główną miejską arterią wodną Torunia jest Wisła, nie pełni ona jednak istotnej roli w turystycznych przewozach pasażerskich, mimo znacznego potencjału w tym zakresie. Najbliższym portem lotniczym położonym 45 km od centrum Torunia jest Port Lotniczy Bydgoszcz im. Ignacego Jana Paderewskiego, posiadający połączenia na kierunkach rozkładowych z 4 krajami europejskimi (Niemcy, Wielka Brytania, Irlandia i Włochy). Bezpośrednie połączenie autostradowe umożliwia także stosunkowo szybki i bezpieczny dojazd z większego niż bydgoski Portu Lotniczego Gdańsk im. Lecha Wałęsy. W stymulowaniu i koordynowaniu przedsięwzięć przyczyniających się do rozwoju turystyki kulturowej na terenie mikroregionu bardzo duży udział mają jednostki samorządowe z Urzędem Miasta Torunia na czele. Miasto i jego najbliższe otoczenie jest również intensywnie promowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego którego siedziba znajduje się w Toruniu. Toruń wziął udział w konkursie o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Zabiegi te zakończyły się niepowodzeniem, mimo zaangażowania znacznych środków z budżetu miasta. Pozwoliły one jednak na zweryfikowanie wizji przyszłego rozwoju miasta, poprzez poddanie jej ocenie niezależnych ekspertów w warunkach konkurencji. Między innymi na dzięki tym doświadczeniom została nakreślona strategia budowy wizerunku Torunia, jako ośrodka miejskiego o znaczeniu europejskim, którego rozwój oparty jest na synergicznym związku posiadanych walorów - dziedzictwie kulturowym, nauce, sztuce i innowacyjności.

IV. Postulaty dotyczące rozwijania turystyki kulturowej

Na podstawie uzyskanych wyników badań, a także w oparciu o zaprezentowane wyżej wnioski sformułowano postulaty, które należy traktować jako głos w dyskusji dotyczącej obecnego i oczekiwanego znaczenia mikroregionu jako destynacji turystyki kulturowej o co najmniej krajowym zasięgu oddziaływania.

IV.1. Postulaty dotyczące potencjalnych celów turystyki kulturowej

Jak wykazała przeprowadzona waloryzacja Toruń i powiat toruński cechują się wielkim potencjałem dla rozwoju turystyki kulturowej. Liczne obiekty dziedzictwa kulturowego zlokalizowane przede wszystkim w toruńskiej strefie UNESCO (zespół staromiejski Torunia), których wartość dodatkowo podnosi związek z powszechnie znaną postacią astronoma Mikołaja Kopernika, są już teraz ważną destynacją turystyczną dla gości z Polski i całego świata. Dla większego skupienia ich zainteresowania wydaje konieczne nieustanne stosowanie zabiegów promocyjnych zwłaszcza skierowanych do zagranicznych organizatorów turystyki przyjazdowej. Niestety, uwagę przyjezdnych turystów w znacznie mniejszym stopniu przyciągają obiekty położone poza bardzo atrakcyjnym Toruniem. Wiele z nich ma jednak potencjał, by stać się ciekawymi destynacjami dla turystów podróżujących w granicach regionu, poszukujących miejsc do odbywania pieszych, rowerowych i samochodowych wycieczek połączonych z poznawaniem dziedzictwa kulturowego. Wśród tego rodzaju destynacji wskazać można m.in. atrakcyjnie położoną Chełmżę z gotycką katedrą usytuowaną w bezpośrednim sąsiedztwie jeziora z elementami infrastruktury rekreacyjnej (restauracje, kąpielisko, plaża, wypożyczalnia sprzętu wodnego). Potencjał tego ośrodka, wsparty ostatnio wydatnie przez wykorzystanie go jako miejsce akcji popularnego serialu TV „Belfer”, dodatkowo wzmocniłoby np. udostępnienie wieży katedralnej jako punktu widokowego oraz organizacja cyklicznych wydarzeń kulturalnych o regionalnym zasięgu oddziaływania. Konieczna byłaby również rozbudowa istniejącego systemu informacji turystycznej, stworzenie sieci tras tematycznych lub ścieżek edukacyjnych obejmujących największe atrakcje miasta oraz zabiegi promocyjne.

Dużym potencjałem w kontekście rozwoju turystyki kulturowej dysponują miejsca, w których przetrwały pozostałości średniowiecznych zamków. Skupienie ich na małym obszarze stwarza unikalną okazję do stworzenia turystycznej trasy „Szlakiem warowni polsko-krzyżackiego pogranicza”. Szlak ten mógłby stać się okazją do lepszego wypromowania istniejącej oferty kulturalnej w części obiektów (zamek krzyżacki i zamek Dybów w Toruniu) oraz inspiracją do uatrakcyjnienia dodatkowymi działaniami (pikniki, inscenizacje) mniej popularnego zamku w Zamku Bierzgłowskim oraz ruin w Złotorii nad Drwęcą.

Na terenie powiatu toruńskiego zachowała się pokaźna liczba pałaców i dworów ziemiańskich wzniesionych w XVIII-XIX w., z których część posiada duże walory architektoniczne i historyczne. Wiele z nich pozostaje jednak niedostępnych z uwagi na zły stan zachowania (np. pałac w Nawrze) lub fakt pozostawania w rękach prywatnych (np. obiekty w Pluskowęsach, Sławkowie i Łysomicach). W tej sytuacji wydaje się szczególnie ważne, aby doprowadzić do realizacji ogłaszanych wcześniej przez władze samorządowe planów przeprowadzenia kompleksowego remontu pałacu Kruszyńskich i Szczanieckich w Nawrze i utworzenia w nim placówki muzealnej zajmującej się losami warstwy ziemiańskiej. Wraz z odrestaurowanym i pełniącym funkcje hotelowe pałacem Działowskich w Turznie mógłby się on stać osią ciekawego szlaku kulturowego rezydencjonalnej architektury XIX-XX w., na którym znalazłyby się także mniejsze zespoły pałacowo-parkowe i dworskie z badanego obszaru.

Występowanie cennych zabytków sakralnych na terenie mikroregionu o dużej wartości architektonicznej i bogatym wyposażeniu, liczne sanktuaria w tym także te, których historia sięga czasów średniowiecza oraz wyniesienie Torunia do godności stolicy diecezji, to główne przesłanki sprzyjające rozwojowi turystyki religijnej i pielgrzymkowej. Jednak koncepcja oparcia go na głównie na toruńskim fenomenie Radia Maryja (co wynika z treści aktualnej strategii rozwoju turystyki dla miasta, jak również innych dokumentów planistycznych) jest bardzo ryzykowna. Stoi ona bowiem w sprzeczności z budowaną marką Torunia jako miasta o europejskich aspiracjach, otwartego na ludzi oraz ich poglądy ośrodka naukowego i kulturalnego o znaczeniu międzynarodowym. Działania te powinny raczej się skupić wokół idei przyświecających *Colloquium charitativum* (braterskiego dialogu), wspólnego zjazdu w Toruniu w roku 1645 katolików, luteran i kalwinistów, którego celem było uzyskanie jedności wiary i pokoju religijnego. Do tego wydarzenia nawiązują coroczne *Colloquia Torunensia* organizowane przez Kurię Diecezjalną, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Urząd Miasta Torunia i Towarzystwo Naukowe w Toruniu w Centrum Dialogu im. Jana Pawła II w Toruniu.

Konsekwentne budowanie spójnej i kompleksowej oferty turystycznej odwołującej się do historii w przypadku miasta o jednoznacznie krzyżackim rodowodzie jest z pewnością zadaniem niełatwym. Z jednej strony dla większości Polaków Zakon Krzyżacki jest emanacją wszelkiego zła, niemal na równi z III Rzeszą, z drugiej jednak to właśnie pod panowaniem krzyżackim na Ziemi Chełmińskiej dokonał się bezprecedensowy skok cywilizacyjny, czego widocznym dowodem do dziś pozostają średniowieczne dzieła architektury gotyckiej Torunia i okolic. Z pewnością wskazana byłaby szeroka, bo ogólnokrajowa, popularyzacja najnowszej wiedzy o roli krzyżaków w rozwoju gospodarczym i kulturowym na podległych im terenach. Ciężar edukacji społeczeństwa w tym zakresie mógłby przyjąć na siebie ośrodek toruński, jako jeden z najbardziej zainteresowanych aktualizacją wiedzy i odkłamywaniem narosłych przez ostatnie stulecia mitów w tym zakresie. „Oswajaniu” krzyżaków mogłoby służyć np. organizowanie eventów związanych z dziejami wszystkich zakonów rycerskich (również templariuszy i joannitów) oraz stopniowe wprowadzanie do przestrzeni miejskiej symboli kojarzonych z Zakonem krzyżackim połączone z odpowiednimi wyjaśnieniami na temat relacji polsko-krzyżackich.

Poważnym mankamentem w turystycznym wykorzystaniu Twierdzy Toruń jest jej rozległość oraz rozproszenie i różny stan zachowania wchodzących w jej skład fortyfikacji. Być może w przyszłości doczekamy się opracowania i realizacji projektu produktu turystycznego obejmujący całość, lub chociaż większą część tego dziedzictwa. Na chwilę obecną jednak należy zadbać o doraźną ochronę zabytku, na przykład poprzez wspieranie przedsięwzięć biznesowych podejmowanych na terenie fortów, połączonych z uświadamianiem ich właścicieli czy dzierżawców o unikalnej wartości historycznej i architektonicznej użytkowanych obiektów. Jest oczywiste, że toruńskie forty pozbawione jakiegokolwiek opieki, będą ulegać przyspieszonej degradacji i dewastacji. Było by jednak bardzo dobrze gdyby fakt prowadzenia działalności gospodarczej w obrębie fortów, nawet jeśli nie jest w żaden sposób związany z usługami turystycznymi, nie wykluczał udostępnienia obiektów zwiedzającym, przynajmniej z zewnątrz.

Można zakładać, że aktywna i bogata działalność toruńskiego Muzeum Okręgowego, które w ostatnich latach otworzyło m.in. nowy oddział – Muzeum Toruńskiego Piernika i przeprowadziło udaną modernizację Muzeum Historii Torunia, mogłaby zyskać większą uwagę turystów wraz z uzupełnieniem swojej oferty o tak niezbędne elementy jak możliwość wynajęcia profesjonalnego przewodnika obiektowego w języku polskim i obcym, stworzenie interaktywnego przewodnika elektronicznego po obiekcie (uwzględniającego również potrzeby najmłodszych turystów) oraz organizację – przynajmniej w momentach największego natężenia ruchu turystycznego – mikroeventów. Potrzebę zapewnienia stałych przewodników obiektowych należy zasygnalizować również w przypadku najcenniejszych

i najczęściej odwiedzanych przez turystów toruńskich kościołów (katedra św. Janów, kościół WNMP, kościół św. Jakuba) oraz konkatedry w Chełmży.

Oferta muzealna Torunia, choć bardzo bogata i różnorodna, pozostawia wciąż miejsce dla nowych inicjatyw mogących stać się celem turystyki kulturowej. Mogłyby nimi zastać m.in. postulowana w tym miejscu placówka poświęcona dziejom i dziedzictwu mniejszości żydowskiej w regionie oraz instytucja upamiętniająca i przybliżająca funkcjonujące w okresie II wojny światowej w Toruniu-Podgórzu i na Glinkach hitlerowskie i sowieckie obozy jenieckie, cieszące się wciąż pewną uwagą turystów zagranicznych (zwłaszcza z Wielkiej Brytanii i Rosji). Konieczne wydaje się również wspieranie i poszerzanie działalności społecznych placówek zajmujących się różnymi aspektami najbardziej popularnej historii najnowszej (Muzeum Historyczno-Wojskowe, Fundacja Generał Elżbiety Zawackiej).

Cennym i potrzebnym uzupełnieniem oferty turystycznej Torunia i regionu mogłoby stać się stałe udostępnienie większej liczby podziemnych tras turystycznych. Do tego celu nadają się m.in. podziemia kościoła NMP w Toruniu z kryptą królowy szwedzkiej Anny Wazówny. Warto w tym miejscu wskazać również na konieczność ułatwienia dostępu do pomnika grobowego królowy, praktycznie niedostępnego dla turystów z uwagi na fakt jego lokalizacji w mauzoleum przylegającym do zabezpieczonego przed odwiedzającymi prezbiterium. Potencjał do stworzenia trasy podziemnej ma również Chełmża, w której poświadczono istnienie podziemi – co istotne – owianych lokalnymi legendami, dającymi okazję do stworzenia ciekawej turystycznej atrakcji.

Mimo że w słynącym piernikiem Toruniu funkcjonuje wiele miejsc, w których zapoznać się można z tradycją wyrobu piernika, to dla zainteresowanych tą tematyką turystów bardzo dotkliwy wydaje się być fakt braku jakiegokolwiek możliwości zwiedzenia Fabryki Cukierniczej Kopernik. Innym miejscem związanym z przemysłem spożywczym, które mogłoby cieszyć się ogromnym zainteresowaniem turystów jest fabryka popularnych na całym świecie płatków śniadaniowych Nestle. Udostępnienie nawet fragmentów tych zakładów dla ruchu turystycznego mogłoby stać się bardzo istotnym uzupełnieniem oferty Torunia w zakresie turystyki kulturowej. Podobny potencjał w tym zakresie wydaje się wykazywać zabytkowa cukrownia w Chełmży, niegdyś największa w Europie.

Obszary wiejskie powiatu toruńskiego oraz samo miasto Toruń wydają się być niedostatecznie wykorzystane jako destynacja turystów zainteresowanych kulturą tradycyjną, „ludową”. Obecność Muzeum Etnograficznego w Toruniu z ciekawymi i unikatowymi ekspozycjami w trzech skansenach (Toruń-Kaszczorek, Toruń-centrum, Wielka Nieszawka) daje unikatową możliwość stworzenia szlaku kultury ludowej polsko-niemieckiego pogranicza, który mógłby przyczynić się do wzrostu zainteresowania mniejszymi miejscowościami regionu.

IV.2. Postulaty dotyczące elementów obsługi turystycznej

Problem obecności ruchu samochodowego na obszarze średniowiecznego zespołu miejskiego był już wielokrotnie dyskutowany i komentowany zarówno na łamach toruńskiej prasy, jak i na portalach internetowych, również miejskich. W oparciu o świeże jeszcze wrażenia z badań terenowych można potwierdzić, że pomimo zamknięcia dla ruchu samochodowego Rynku Staromiejskiego i kilku innych ulic, w wielu rejonach strefy UNESCO turysta pieszy ma prawo poczuć się jak intruz. Nadmierny ruch samochodowy i parkujące niemal wszędzie pojazdy utrudniają poruszanie się pieszym i zwiedzającym turystom, wpływa również na obniżenie estetyki średniowiecznego obszaru miejskiego. Sytuacja ta może zniechęcać do zwiedzania wielu rejonów starówki i poruszania się po ulicach przy których zlokalizowane są atrakcyjne zabytkowe budynki a które mimo tego są udostępnione dla ruchu samochodowego. Dla osób przyjezdnych, nie obeznanym ze specyfiką układu komunikacyjnego Torunia, naprawdę zaskakujący będzie gwałtowny

wjazd samochodu od strony Bulwaru Filadelfijskiego w Bramę Mostową, którą właśnie zamierzali podziwiać. Problem ten wymaga jak najszybszego rozwiązania. Warto wzorować się na dotychczas wypracowanych rozwiązaniach w tym względzie na terenie innych polskich i europejskich miast posiadających zwarte zabytkowe centrum, gdzie ograniczenie a nawet zakaz ruchu samochodów, wcale nie doprowadziły do upadku handlu i usług.

Jak na dawne miasto hanzeatyckie (nawiązujące zresztą obecnie w celach promocyjnych do tego okresu w swoich dziejach) stosunkowo słabo akcentowany jest związek Torunia z rzeką nad którą się rozwija, na przykład w porównaniu do pobliskiej Bydgoszczy. Oczywiście w opisywanym przypadku sporym ograniczeniem w trwałym zagospodarowaniu terenów nadrzecznych są nadal regularnie pojawiające się wylewy Wisły a zaznaczony na Bramie Mostowej zasięg historycznych powodzi, skłania do pewnej ostrożności w działaniach inwestycyjnych w obrębie nabrzeża. A jednak ożywienie Wisły na odcinku toruńskim wydaje się koniecznością. Można to uzyskać przez intensyfikację ruchu jednostek pasażerskich łączących obydwie brzozy Wisły, jako alternatywę dla komunikacji autobusowej. Warto również rozważyć uruchomienie regularnych przewozów rzeką pomiędzy Bulwarem Filadelfijskim a Zamkiem Dybowskim a w przyszłości także w rejon Wielkiej Nieszawki i Olęderskiego Parku Etnograficznego. Istniejące duże możliwości w tym zakresie pokazuje ostatnio aktywność grup organizujących w Toruniu i okolicy przewozy tradycyjnymi, drewnianymi łodziami budowanymi na wzór jednostek używanych w XIX-XX w. Dezyderatem oczekującym na realizację pozostaje m.in. organizacja regularnych eventów i usług turystycznych nawiązujących do tradycji flisackich, takich jak rejsy tratwami np. ze skansenu w Kaszczorku do nabrzeża wiślanego w Toruniu i skansenu w Wielkiej Nieszawce. Warto również, wykorzystując statki o odpowiednio małym zanurzeniu, dostosowanym do coraz częściej pojawiających się niżówek na Wiśle w sezonie wakacyjnym, powrócić do tradycji regularnych lub okazjonalnych rejsów z Torunia do Bydgoszczy i Ciechocinka. W końcu akcja kultowego filmu "Rejs" rozpoczyna się właśnie pod murami Torunia.

IV.3. Postulaty dotyczące pozostałej oferty czasu wolnego

Bogata oferta kulturalna Torunia, również w sezonie letnim, wydaje się nie wyczerpywać potencjału miasta w zakresie możliwości organizowania większej liczby wydarzeń i festiwali zwłaszcza z obszaru kultury wysokiej, które na dłużej niż 1-2 dni mogłyby sprowadzić do Torunia i regionu turystów rozmiłowanych w rozrywce najwyższej jakości. Zarówno monumentalne wnętrza zabytkowych kościołów jak i istniejące sale koncertowo-widowiskowe (CKK Jordanki, Aula UMK, Teatr im. Wilama Horzycy, Dwór Artusa) dają możliwość organizowania dużych i – co najistotniejsze - kilkudniowych festiwali tematycznych z udziałem solistów i orkiestr o międzynarodowej sławie.

IV.4. Postulaty dotyczące innych czynników wspierających turystykę kulturową

Jak dotąd samorząd Torunia podpisał jedenaście umów partnerskich z miastami z zagranicy (także z krajów pozaeuropejskich), których celem jest wzajemna promocja i współpraca, zwłaszcza w dziedzinie kultury i turystyki. Tymczasem niestety na ogół źle układają się stosunki Torunia z pobliską Bydgoszczą. Co więcej znaczna część elit obydwu miast wydaje się ów konflikt podsycać. Dzieje się tak pomimo oczywistego faktu występowania silnych powiązań pomiędzy mieszkańcami aglomeracji bydgosko-toruńskiej, przejawiających się chociażby codziennymi migracjami ludności z miejsca zamieszkania do miejsca pracy i z powrotem. Gospodarcza i polityczna rywalizacja Bydgoszczy i Torunia o miano dominującego ośrodka miejskiego w tej części kraju, mimo iż ma długą historię, wydaje się nie przystawać do realiów dzisiejszych czasów, w efekcie szkodząc w równym

stopniu wizerunkowi obydwu miast. Z przeprowadzanych przez Urząd Miasta Torunia corocznych badań ruchu turystycznego wynika, że blisko 40% turystów odwiedzających Toruń pochodzi z macierzystego województwa. Oznacza to, że miasto, które z racji posiadania na swoim terenie unikalnych walorów turystycznych powinno być obowiązkowym punktem na krajowej liście miejsc które koniecznie należy przynajmniej raz odwiedzić, w rzeczywistości jest destynacją o znaczeniu regionalnym. I to mimo centralnego przecieź położenia w obrębie kraju. Istnienie i dynamiczny rozwój w dziedzinie turystyki tak silnych ośrodków w Polsce jak Kraków, Gdańsk, Wrocław czy Poznań powinno skłaniać władze samorządowe dwóch największych miast województwa kujawsko-pomorskiego do podjęcia współpracy na zasadach partnerskich, bardziej zwracając uwagę na określeniu jej dalekosiężnych celów niż warunków wstępnych negocjacji. Z pewnością warto się uważnie przyjrzeć (bez podejmowania prób zawłaszczenia) funkcjonowaniu oddolnych inicjatyw kulturalnych, naukowych, biznesowych i innych, podejmowanych ponad tradycyjnymi podziałami, dla inicjatorów których wzajemne animozje są zjawiskiem nieracjonalnym a nawet niezrozumiałym.

W kontekście rozwijania oferty turystycznej dla turystów zagranicznych konieczne wydaje się podjęcie bliższej współpracy podmiotów z Torunia i regionu z największymi pobliskimi centrami turystyki kulturowej (Gdańsk i Warszawa), której efektem powinno być stworzenie wspólnych ofert pakietowych łączących pobyty w jednym z tych ośrodków z przyjazdem do Torunia i jego regionu.

V. Toruń i powiat toruński jako destynacja turystyki kulturowej

Turystyka dziedzictwa kulturowego

Toruń z występującymi na jego obszarze licznymi walorami dziedzictwa kulturowego stanowi jedną z najważniejszych destynacji tej formy turystyki w Polsce. Wiodącym pod tym względem obszarem na terenie miasta jest jego najstarszy średniowieczny fragment o powierzchni nie przekraczającej 40 ha. Na tak małej przestrzeni, częściowo ograniczonej dobrze zachowanymi fortyfikacjami miejskimi znajduje się ponad 200 obiektów zabytkowych, z których wiele ze względów architektonicznych można uznać za unikalne, nie tylko w kraju ale również w Europie. Z tego też względu cały zespół Starego i Nowego Miasta Torunia wraz z pozostałościami toruńskiego zamku zostały wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz na Listę Krajowych Pomników Historii, co powinno być wystarczającą rekomendacją dla uprawiających turystykę kulturową. W toruńskich zabytkach została zapisana na trwałe długa i bogata historia miasta, które swój rozkwit przeżywało zarówno w średniowieczu, jak również w późniejszych wiekach. Co więcej następujące po sobie etapy rozwoju miasta przez kolejne stulecia dokonywały się w dużej mierze z poszanowaniem osiągnięć budowlanych i architektonicznych poprzedników. Toruń miał również to szczęście, że w porównaniu do wielu innych miast o średniowiecznych korzeniach ustrzegł się większych zniszczeń w trakcie konfliktów zbrojnych, zwłaszcza podczas ostatniej wojny światowej. To właśnie dzięki tym sprzyjającym okolicznościom główną substancję autentycznie zabytkowej części miasta stanowiąc dziś mogą mieszczańskie i patrycjuszowskie kamienice zarówno gotyckie, renesansowe jak i barokowe, ponad które wznoszą się monumentalne budowle gotyckie takie jak kościół św. Janów, kościół Wniebowzięcia NMP, kościół św. Jakuba, Ratusz Staromiejski czy dwór mieszczański Bractwa Świętego Jerzego. Dotyczy to również okazałych murów miejskich, które przecieź już dawno temu utraciły swoje militarne znaczenie a które mimo to przetrwały do naszych czasów. Zachowane w sporej liczbie toruńskie spichrze należą do jednych z najcenniejszych i najstarszych tego typu zabytków w Polsce i podobnie jak kamienice są świadectwem zamożności Torunia w czasach, gdy był on ośrodkiem handlowym o europejskim znaczeniu.

Na tym tle sporym dysonansem jest toruński zamek krzyżacki pozostający w ruinie. Jednak w odróżnieniu od większości zrujnowanych warowni na terenie kraju, ta akurat została zniszczona przez samych mieszczan i to jeszcze w XV wieku. Dzięki zachowanemu niemal w pierwotnej postaci układowi przestrzennemu średniowiecznego zespołu miejskiego i zabytkom architektury zwiedzanie tej części miasta może być sugestywną podróżą w czasie, na przykład umożliwiającą podążanie śladami najśłynniejszego torunianina Mikołaja Kopernika i jemu współczesnych. Oryginalne założenia urbanistyczne przetrwały również w przypadku dawnych przedmieść takich jak Bydgoskie Przedmieście, Jakubskie Przedmieście, Chełmińskie Przedmieście, gdzie nadal silnym akcentem architektonicznym stanowią budynki z realizowane w stylach secesyjnym, modernistycznym, klasycystycznym i funkcjonalistycznym a także typowej dla regionu technologii muru pruskiego. Wizyta w centralnej części Torunia może być okazją do poznania jego okolic i zachowanych tu zabytków architektury. W Chełmży, drugim oprócz Torunia mieście mikroregionu, znajduje się dawna katedra biskupstwa chełmińskiego, której budowę rozpoczęto jeszcze w połowie XIII wieku. Jedynie nieco młodszą świątynią w tym mieście jest kościół św. Mikołaja. Na szczególną uwagę zasługują ruiny gotyckich zamków w Dybowie (obecnie w lewobrzeżna część Torunia) i w Złotorii, warowni, które odegrały dużą rolę w historii konfliktów polsko-krzyżackich. Tereny pozamiejskie mikroregionu to obszar gdzie przetrwało do dziś sporo okazałych pałaców i innych rezydencji szlacheckich, jak również tradycyjna chłopska zabudowa zagrodowa typowa dla ziemi chełmińsko-dobrzyńskiej i Doliny Dolnej Wisły.

Turystyka eventowa

Obecność i aktywna działalność w Toruniu wielu dużych placówek kulturalnych i naukowych, licznie występujące tu sale koncertowe, teatry, galerie, centra kongresowe i wystawiennicze oraz zabytkowy charakter wnętrz i plenerów, to wszystko przyczyniło się to tego, że Toruń jest od wielu już lat jednym z najbardziej liczących się w północnej części Polski miejsc organizowania eventów kulturowych, w tym także tych o randze ogólnopolskiej i międzynarodowej. Są to wydarzenia zarówno muzyczne, teatralne, filmowe, plastyczne, naukowe, jak i ściśle tematyczne. Oczywiście nie sposób w tym miejscu nawet ich wymienić, dlatego skoncentrowano się na imprezach o największym zasięgu oddziaływania a w przypadku pozostałych wyróżniono te najbardziej dla Torunia charakterystyczne.

Spośród eventów muzyki poważnej wymienić należy przede wszystkim dwa festiwale. W maju odbywa się "Festiwal Muzyki i Sztuki Krajów Bałtyckich Probalta", któremu patronuje Minister Spraw Zagranicznych RP. Jego głównym celem jest popularyzacja kultury krajów bałtyckich. Z kolei w miesiącach letnich (weekendy w lipcu i sierpniu), w zabytkowych wnętrzach takich obiektów jak Ratusz Staromiejski, zamek krzyżacki, Kamienica Pod Gwiazdą, Katedra św. Janów czy Pałac Dąbskich, organizowany jest przez Toruńską Orkiestrę Symfoniczną "Międzynarodowy Festiwal „Nova Muzyka i Architektura". W koncertach biorą udział zespoły instrumentalne, zespoły wokalne, zespoły muzyki dawnej i organisci oraz znani soliści - wokaliści i instrumentalisci z kraju i zagranicy. Również latem, w godzinach wieczornych i nocnych, odbywają się "Koncerty pod Gwiazdami" muzyki rozrywkowej, których organizatorem jest Centrum Kultury Dwór Artusa. Legendarnym już miejscem na mapie kulturalnej Torunia jest Klub Studencki Od Nowa znajdujący się w obrębie kampusu akademickiego na Bielanych. Klub jest organizatorem cyklicznych, autorskich festiwali muzycznych takich jak "Toruń Blues Meeting", "Jazz Od Nowa Festival", czy "Afryka Reggae Festival", ale nie tylko, bo również poetyckich i teatralnych. Klub przyczynił się do sukcesów wielu muzyków i grup muzycznych takich jak Kult, Kobranocka, Rejestracja a przede wszystkim Republika, których pierwsze koncerty odbywały się właśnie w Klubie Od Nowa. W tym samym miejscu odbywa się co roku "Koncert Specjalny Pamięci Grzegorza Ciechowskiego" i wręczenie Nagrody Artystycznej Miasta Torunia im. Grzegorza

Ciechowskiego. Z Torunia pochodzi Mariusz Lubomski zaliczany do wykonawców piosenki autorskiej, jak również Sławek Wierzcholski, lider zespołu Nocna Zmiana Bluesa oraz organizator "Międzynarodowego Festiwalu Harmonijki Ustnej Harmonica Bridge". Impreza ta odbywa się co roku w sierpniu, zarówno w Toruniu jak i Bydgoszczy. W Toruniu coraz częściej goszczą międzynarodowe gwiazdy muzyki, np. Jose Carreras (2011), Rod Stewart (2011), Moya Brennan (2013), Thomas Anders (2015), Lista Stansfield (2015), Ray Wilson (2016), Katie Melua (2016) i Goran Bregović (2016), których koncerty skierowane są do szerszej publiczności. Na specjalne wyróżnienie zasługuje koncert Stinga i towarzyszącej mu Anny Marii Jopek (grudzień 2016) w Centrum Kulturalno-Kongresowym Jordanki, z którego zapis był emitowany przez TVP1 oraz TV Polonię.

Najważniejszym wydarzeniem teatralnym w Toruniu jest Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Kontakt”, którego historia sięga 1959 roku. Jest on organizowany przez Teatr im. Wilama Horzycy w Toruniu. Toruński festiwal jest jednym z najważniejszych organizowanych w Polsce przeglądów teatralnych, stanowiąc miejsce nawiązywania międzynarodowych kontaktów i dokonanie przeglądu przedstawień teatrów, głównie europejskich. W ramach "Kontaktu" odbywają się imprezy towarzyszące - wystawy plastyczne, projekcje filmów, koncerty. Prezentacji przedstawień towarzyszą spotkania z twórcami. Festiwal odbywa się co dwa lata zamiennie z Festiwalem Debiutantów "Pierwszy Kontakt". Z kolei sztandarowym wydarzeniem kulturalnym organizowanym w październiku przez drugą z kolei instytucję teatralną czyli Teatr Baj Pomorski w Toruniu, są "Międzynarodowe Toruńskie Spotkania Teatrów Lalek", najstarszy i największy festiwal teatrów dziecięcych w Polsce.

Ważne miejsce na kalendarzu imprez filmowych nie tylko o krajowym zasięgu zajmuje Międzynarodowy Festiwal Filmowy "Tofifest" prezentujący profesjonalne kino niezależne, filmy krótkometrażowe i twórczość młodych filmowców z całego świata. Od początku istnienia (1993) festiwal hołduje zasadzie pokazywania publiczności „kina zbuntowanego”. Warto zwrócić również uwagę, że Międzynarodowy Festiwal Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych Camerimage, jeden z największych na świecie festiwali filmowych poświęcony sztuce operatorów filmowych, odbywający się obecnie w Bydgoszczy, miał swój początek w Toruniu (łącznie odbyło się tu siedem edycji od pierwszej począwszy). Tutaj też do dziś swoją siedzibę ma Fundacja Tumult, organizator Festiwalu.

Wielką popularnością mieszkańców miasta i przyjezdnych cieszy się Międzynarodowy Festiwal Światła "Bella Skyway Festival", zdobywca tytułu Najlepszego Produktu Turystycznego Polski w 2014 r. i innych wyróżnień. Składają się na niego widowiska plenerowe z wielkoformatowymi instalacjami świetlnymi, których elementem często są obiekty architektoniczne takie jak np. Brama Klasztorna, Collegium Maximum, Fosa Zamku Krzyżackiego, Centrum Sztuki Współczesnej Znaki Czasu, budynek Urzędu Marszałkowskiego.

Z wydarzeń popularyzujących naukę pierwszoplanowe znaczenie ma "Toruński Festiwal Nauki i Sztuki" organizowany przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika, pierwszy i największy jak dotąd festiwal naukowy w województwie kujawsko-pomorskim.

Toruń bierze aktywny udział w Europejskich Dniach Dziedzictwa organizowanych z inicjatywy Rady Europy i pomyślanych jako święto zabytków. W trakcie ich trwania swoje wystawy bez opłat udostępniają toruńskie muzea, przy czym wiodącą jednostką obok Muzeum Okręgowego w Toruniu stanowi Muzeum Etnograficzne. Placówka ta organizuje również cykliczną imprezę "Żywy Skansen", podczas której zwiedzający mają okazję zapoznania się z kulturą wsi. Każda impreza opatrzona jest tematem przewodnim. Imprezie towarzyszy kiermasz wyrobów współczesnego rzemiosła wiejskiego i ludowego.

Turystyka religijna i pielgrzymkowa

Toruń jest stolicą utworzonej w 1992 r. diecezji toruńskiej oraz siedzibą biskupa, co może przyciągać turystów religijnych i kulturowych z uwagi na uroczystości lub organizowane kongresy o charakterze pobożnościowym ale również teologicznym. Tym bardziej, że od 1991 roku w strukturze Uniwersytetu Mikołaja Kopernika znajduje się Wydział Teologiczny a od 1993 roku w Toruniu funkcjonuje także Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Toruńskiej. Diecezja toruńska swoim zasięgiem nawiązuje do dawnej diecezji chełmińskiej, której długa, bogata ale i burzliwa historia jest na terenie mikroregionu udokumentowana przez występowanie wielu cennych zabytków sakralnych. Najstarszym z nich jest konkatedra Świętej Trójcy w Chełmży, dawniej będąca katedrą diecezji chełmińskiej, której dzieje sięgają I poł. XIII wieku. Świątynia w różnych okresach czasu odwiedzana była przez najważniejsze osoby w państwie takie jak królowie Władysław Jagiełło, Kazimierz Jagiellończyk i Jan III Sobieski, czy prezydenci Stanisław Wojciechowski i Ignacy Mościcki. Na obszarze powiatu toruńskiego występuje szereg interesujących pod względem architektonicznym murowanych z kamienia cegły świątyń gotyckich (budowanych w średniowieczu jako wiejskie kościoły parafialne!), posiadających cenne, często unikalne wyposażenie. Dotyczy to takich miejscowości jak: Bierzgłowo, Czarnowo, Dźwierzno, Gostkowo, Grębocin, Gronowo, Grzywna, Kielbasin, Nawra, Papowo Toruńskie, Przeczno, Rogowo czy Świerczynki. Bezdyskusyjnie najbardziej okazałe świątynie znajdują się na terenie Torunia. Wyróżnić tu należy przede wszystkim: bazylikę katedralną św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty z pocz. XIV wieku (dawna fara Starego Miasta, jeden z najwspanialszych przykładów architektury gotyku na ziemi chełmińskiej, miejsce ważnych uroczystości z udziałem polskich królów oraz miejsce zawieszenia dzwonu Tuba Dei (*łac. Trąba Boża*) – największego średniowiecznego dzwonu w Polsce), kościół Świętych Apostołów Jakuba i Filipa z XIV wieku (dawna fara Nowego Miasta z cennym zabytkowym wyposażeniem i malowidłami, znajdująca się na trasie polskiego odcinka Drogi św. Jakuba prowadzącej z Olsztyna) oraz kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny z XIV wieku (dawny kościół franciszkanów, górujący nad północną częścią Starego Miasta). Interesującą historię i architekturę posiadają dawne kościoły protestanckie: kościół św. Ducha na Rynku Staromiejskim z 1756 roku (obecnie kościół akademicki pod zarządem jezuitów, aż do końca XIX pozbawiony swojej charakterystycznej wieży) oraz kościół św. Katarzyny z 1897 roku (neogotycki kościół garnizonowy, najpierw Armii Pruskiej a następnie Wojska Polskiego o najwyższej wieży w Toruniu liczącej 86 m).

Na obszarze mikroregionu występuje szereg sanktuariów, z których niektóre mogą wykazać się kilkusetletnią historią kultu. Już w XIII wieku pielgrzymowano do katedry w Chełmży gdzie znajdował się grób bł. Juty oraz do jej pustelni w Bielczynach. W pobliskiej Nawrze znajduje się Sanktuarium Maryi Wspomożycielki Wiernych, gdzie przedmiotem kultu jest obraz uznawany za cudowny, przywieziony tutaj w 1619 roku. Toruńska Barbarka, mimo iż nie figuruje w oficjalnym spisie sanktuariów diecezji, już od końca XIII wieku była miejscem kultu św. Barbary. Znamiona kultu ma odwiedzać przez pielgrzymów miejsca uprowadzenia przez Służbę Bezpieczeństwa ks. Jerzego Popiełuszki w miejscowości Górsk na trasie Bydgoszcz-Toruń. Na terenie mikroregionu od najdawniejszych czasów historycznych swoją działalność prowadzili zakonnicy, przy czym aż do II pokoju toruńskiego pierwszoplanową rolę odgrywał oczywiście nieobecny dziś tu rycerski zakon krzyżacki. Współcześnie swoje domy zakonne mają w Toruniu siostry elżbietanki, józefitki, karmelitanki, nazaretanki, pasterki, serafitki, siostry Bożego Miłosierdzia oraz paulini, franciszkanie, jezuici, salezjanie, michalicy i redemptoryści. W tym ostatnim przypadku można mówić o co najmniej krajowym zasięgu oddziaływania zakonników. W 1991 r. Toruń stał się siedzibą katolickiej rozgłośni Radio Maryja oraz związanej z nią Telewizji Trwam (od 2003 r.), wokół których powstała Rodzina Radia Maryja, ogólnopolska wspólnota słuchaczy i osób identyfikujących się z poglądami prezentowanymi na antenie obydwu stacji.

Generują one ruch pielgrzymkowy, którego celem jest stolica mikroregionu, w tym przede wszystkim siedziba Radia Maryja oraz konsekrowany w 2016 r. Kościół NMP Gwiazdy Nowej Ewangelizacji i św. Jana Pawła II w sąsiedztwie Portu Drzewnego.

Turystyka militarna

Toruń wraz z przyległym powiatem ziemskim posiada znaczne walory do uprawiania turystyki militarnej. Unikalną atrakcją i to na skalę europejską jest niewątpliwie fortowa Twierdza Toruń (niem. *Festung Thorn*). Była ona budowana etapami od lat 20. XIX wieku aż do roku 1914. Od 1971 roku wpisana do rejestru zabytków. Twierdza składa się z ponad 200 różnych obiektów inżynierskich (forty, schrony piechoty i artylerii, schrony amunicyjne, arsenały, prochownie, baterie ale również koszary, magazyny prowiantowe, piekarnia, budynek sądu i aresztu wojskowego, budynek komendantury). Do dziś zdecydowana ich większość zachowała się w dobrym a nawet bardzo dobrym stanie. Fortyfikacje tworzą dwa pierścienie: starszy, wewnętrzny skupiony wokół Starego i Nowego Miasta (I poł. XIX w.) oraz zewnętrzny (II poł. XIX w.) w promieniu 3-4 km od murów miejskich, w tym również na lewym brzegu Wisły. Forty i schrony twierdzy są własnością wojska, prywatnych przedsiębiorców i Gminy Miasta Toruń. Część z nich pozostaje niezagospodarowana. Na szczególną uwagę zasługuje Fort IV (pierwotnie o nazwie "York", obecnie "Stefan Żółkiewski") położony na osiedlu Katarzynka przy ul. Chrobrego. Aktualnie jest on jedynym w pełni przygotowanym do użytku turystycznego obiektem Twierdzy Toruń. W kazamatach fortu zorganizowano bazę noclegową oferującą noclegi w standardzie hotelowym oraz w pomieszczeniach stylizowanych na dawne koszary. Fort posiada własną restaurację oraz pełne wyposażenie do świadczenia usług cateringowych, a także szeroką ofertę kulturalno-rekreacyjną. Jedną z wielu atrakcji obiektu jest możliwość skorzystania z podziemnej trasy zwiedzania, którą można przebyć z pochodniami. Poszczególne forty toruńskie są połączone szlakiem pieszym znakowanym w kolorze czarnym (Szlak Forteczny) o łącznej długości 44 km. Najkrótszą historię w mikroregionie mają fortyfikacje z okresu II wojny światowej. Są to niemieckie bunkry, które zachowały się w wielu podtoruńskich miejscowościach takich jak Brzozówka, Suchatówka, Łysomice czy Świerczyński.

W perspektywie kilku lat planowane jest otwarcie w Toruniu Muzeum Twierdzy Toruń, którego siedzibą ma zostać budynek Koszar Bramy Chełmińskiej położony w pobliżu zespołu staromiejskiego. Stanie się ono zapewne atrakcyjnym celem dla turystów zainteresowanych historią wojskowości.

Interesującym celem dla omawianej formy turystyki kulturowej z pewnością jest "Muzeum Fortyfikacji Pancernej Twierdzy Toruń", znajdujące się na lewym brzegu Wisły, przy głównej trasie wylotowej z miasta na Poznań. Głównym obiektem utworzonego tutaj skansenu militarnego jest bateria wybudowana pod koniec XIX wieku, wraz ze schronem amunicyjnym i blokiem bojowym. W skład prezentowanej ekspozycji wchodzi także: polski składany schron bierny i radziecki schron obserwacyjno-bojowy z okresu zimnej wojny, radziecki schron bojowy z lat 40. „ŻBOT”, polskie stanowisko obserwacyjno-bojowe z lat 50. tzw. „Rokossowszczyk” oraz niemieckie schrony z okresu II wojny światowej: Ringstand 58c – „Tobruk” i schron wartowniczy BWS. Dobrym przykładem, że nawet niewielki obiekt militarny może posłużyć do sugestywnego wzbudzenia emocji towarzyszących konfliktom zbrojnym, jest kryta szczelina przeciwlotnicza znajdująca się przy Bulwarze Filadelfijskim. Obiekt zbudowany w 1943 roku, najprawdopodobniej miał chronić pracowników pobliskich obiektów przemysłowych podczas nalotów. Właśnie taka sytuacja jest symulowana w trakcie pokazów, w których jednorazowo może uczestniczyć 60 osób. Atrakcja jest dostępna sezonowo, z wyłączeniem okresu jesienno-zimowego.

Przy ul. Sobieskiego na terenie Centrum Szkolenia Artylerii i Uzbrojenia w Toruniu mieści się Muzeum Artylerii będące oddziałem Muzeum Wojsk Lądowych w Bydgoszczy. Wyeksponowano tutaj w plenerze sprzęt artyleryjski stanowiący wyposażenie

Wojska Polskiego w latach 1943 – 2007, między innymi jedyny w kraju zestaw wszystkich wyrzutni rakietowych z lat 1963 – 2007 oraz pełny zestaw moździerzy od kalibru 50 do 240 mm. Obok muzeum funkcjonuje sala tradycji, prezentująca dzieje artylerii polskiej oraz szkolnictwa artyleryjskiego. W skład ekspozycji wchodzi m.in. mundury, broń i wyposażenie artyleryjskie Wojska Polskiego w okresie II wojny światowej oraz od 1945 roku do czasów współczesnych. Celem placówki jest prowadzenie działalności edukacyjnej oraz gromadzenie muzealiów z zakresu historii wojskowości polskiej i światowej, historii artylerii i uzbrojenia. W związku z tym, że muzeum znajduje się na terenie jednostki wojskowej jego zwiedzanie wymaga wcześniejszego uzgodnienia. Ciekawą kolekcję związaną z lokalną historią okresu II wojny światowej posiada społeczne Muzeum Historyczno-Wojskowe funkcjonujące przy I Liceum Ogólnokształcącym w Toruniu, którego zbiory również udostępniane są po wcześniejszym uzgodnieniu.

Pod kątem turystyki militarnej zwiedzane mogą być również średniowieczne budowle obronne: warownia w Zamku Bierzgłowskim, pozostałości zamków toruńskiego i dybrowskiego oraz zamku w Złotorii a także mury obronne miasta Torunia.